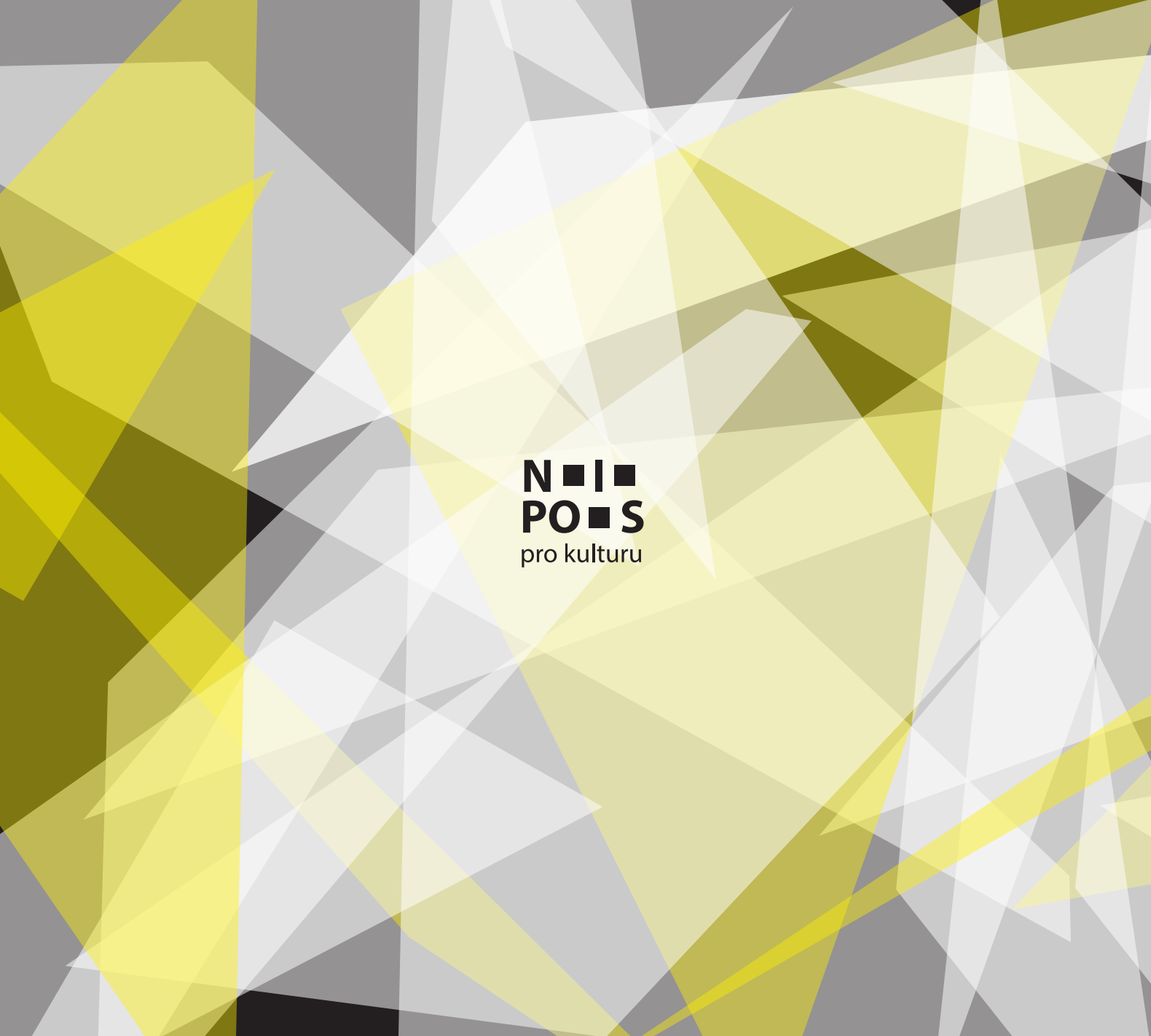

Umění žije!
Amatérské umění v Evropě

**SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ
Z KONFERENCE**

N ■ I ■
PO ■ S
pro kulturu

Umění žije!
Amatérské umění v Evropě

Národní informační
a poradenské
středisko

NIPOS
pro kulturu

Umění žije! Amatérské umění v Evropě

Sborník příspěvků z mezinárodní konference

Svitavy 20. - 21. 9. 2018

Vydalo Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) v roce 2018

Fügnerovo náměstí 1866/5, 120 21 Praha 2

Redakce: Útvar koncepcí a metodiky

Překlad: David Pinkava

Grafická úprava a sazba: Martin Krupa

Fotografie z průběhu konference: Ivo Mičkal

Vytiskla: Nová tiskárna Pelhřimov, spol. s r. o.

Náklad 300

První vydání

Publikace vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky.

Tuto neprodejnou publikaci lze šířit pouze jako celek pro potřeby informace a propagace.

© Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Praha 2018

www.nipos.cz

ISBN 978-80-7068-335-1

Obsah

Úvodem 5

Neprofesionální umění v České republice 7

Národné osvetové centrum a neprofesionálne umenie na Slovensku 13

Situační zpráva ze Skotska – Voluntary Arts Scotland 19

Neprofesionální umělecká činnost v Nizozemsku 23

Oblast neprofesionálního umění v Dánsku – jeho systém, podpora a fungování 33

Veřejný fond Slovinské republiky pro kulturní aktivity (JSKD) 37

Závěry konference 40

Úvodem

Ve dnech 20. a 21. září 2018 se v Multifunkčním centru Fabrika Svitavy konala mezinárodní konference Umění žije! Amatérské umění v Evropě. Konferenci pořádalo Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) ve spolupráci se Střediskem kulturních služeb města Svitavy.

Účastníci konference se zabývali terminologickým vymezením neprofesionálního umění, jeho systémem a podporou z veřejných zdrojů, rolí státu, samosprávy a občanské společnosti v České republice a ve vybraných evropských zemích. Rovněž bylo představeno celé spektrum projektů, inspirativních příkladů a přístupů, a to jak z České republiky, tak ze zahraničí.

První konferenční den byl věnován odborným příspěvkům zástupců šesti evropských zemí, kteří podali ucelený přehled o situaci v oblasti neprofesionálního umění ve svých zemích. Jednalo se o představitele klíčových organizací v oblasti neprofesionálního umění, a sice ze Slovenska (Národné osvetové centrum), Skotska (Voluntary Arts Scotland), Nizozemska (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst), Dánska (Amatørernes Kunst & Kultur Samråd), Slovinska (Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti) a České republiky (NIPOS).

Druhý konferenční den byly v rámci dvou pracovních skupin formulovány v živé diskuzi předpoklady fungování

neprofesionálního umění, a to jak v rovině praktické, tak teoretické. Závěry vzešlé z pracovních skupin jsou představeny rovněž v tomto sborníku.

Věříme, že konference přispěla k získání nových poznatků v dané oblasti, vzájemné výměně zkušeností a navázání nových kontaktů na domácí i mezinárodní úrovni.

Akce se uskutečnila pod záštitou ministra kultury pana Antonína Staňka a za finanční podpory Ministerstva kultury.

Lenka Lázňovská

Neprofesionální umění v České republice

Neprofesionální umění (divadlo všech druhů a žánrů, moderní tanec, folklorní tanec a hudba, film, fotografie, sborový zpěv, orchestrální hra na nástroje, individuální hra na nástroje, recitace prózy a poezie) má v řadě oborů dlouhou tradici a těší se pozornosti všech vrstev obyvatelstva. Vedle termínu neprofesionální umění se používá také označení amatérské umění. Použití se liší podle jednotlivých druhů umění, které mají vlastní tradici. Amatérské umění se nepoužívá především v těch oborech, kde hrozí jeho ztotožnění s diletantismem. Nejcitlivější jsou všechny hudební obory a výtvarné umění. Naopak např. pro divadlo, film, fotografii je termín „amatérský“ tradičním přívlastkem. Důležitým ukazatelem je, zda se skupina či jednotlivec k pojmu amatérské či neprofesionální umění hlásí.

Skupina oborů především tanečních a pohybových, které v minulosti patřily mezi amatérské umění, se dnes považuje za sportovní disciplínu a žádá si o podporu na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Jde např. o tzv. taneční sport, což je někdejší společenský tanec, a dále např. mažoretky. Na pomezí sportu a kultury se pohybuje parketový tanec mnoha druhů (např. street dance a další).

I když autorské právo nedělí umění na amatérské a profesionální, má toto rozlišení tradici a je společností uznáváno. V žádném

Mgr. Lenka Lázňovská je ředitelkou Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS). Absolvovala Filosofickou fakultu UK v Praze. Působila jako redaktorka, odborný pracovník analytik, přednášela a publikovala (významné jsou zejm. publikace týkající se českého amatérského divadla). Vedla dva rozsáhlé humanitní výzkumy, byla členkou týmu rozsáhlého dlouhodobého projektu mapování českého amatérského divadla. Specializuje se na teorii neprofesionálního umění. Je členkou porot mnoha soutěží amatérského divadla. Díky působení v různých NNO má velké mezinárodní zkušenosti.

ohledu však neplatí teze: profesionální umění je vždy kvalitní, amatérské je pouhým koníčkem. Platit to nemůže také proto, že v některých oborech neexistuje profesionální část oboru, případně je zanedbatelná. Např. v ČR neexistuje žádný profesionální folklorní soubor, profesionálních pěveckých sborů (mimo operní sbory jako součást divadelního souboru) je pouze několik.

Pokud jde o pracovní definici pojmu neprofesionální umění, zahrnuje několik podmínek, které platí souběžně. Jedná se o neprofesionální dobrovolnou volnočasovou aktivitu, jejíž hlavní motivací je uspokojování zájmu, nikoliv realizace profese. Nemůže tedy být předmětem obživy, byť to na druhé straně neznamená, že amatér, uplatní-li se trhu s uměním, nemůže příležitostně získat honorář. V některých oborech nejsou za amatéry považováni absolventi středních a vysokých uměleckých škol. Vždy se jedná o neprofitní aktivitu, tedy neprovozovanou za účelem zisku. Aktuálně se vede poměrně složitá diskuse o tzv. nezávislém umění. V řadě oborů (např. film, divadlo) mají jeho tvůrci k amatérům velmi blízko. Své umělecké záměry se snaží realizovat svobodně a bez ohledu na to, zda jsou schopni se na uměleckém trhu uplatnit, nejsou tedy vázáni – třeba na malých divadelních scénách – principem tržby. Uměním se spíše pokoušejí žít, než že se jím skutečně živí. Jsou závislí na hledání různých dotačních možností. Nemohou se tak jako v zahraničí spoléhat na filantropii a mecenášství, neboť ty zatím příliš nefungují. Dokladem toho, že k sobě v tomto případě amatéři a tzv. nezávislí tvůrci mají opravdu blízko, je např. volný

program prestižního amatérského divadelního festivalu Jiráskův Hronov (v roce 2020 oslaví devadesátiny své nepřetržité existence), kde se představují malá nezávislá divadla, což se těší mimořádnému zájmu mezi amatérskými divadelníky.

Neprofesionální umění má oporu ve dvou státních koncepčních dokumentech, schválených vládou ČR. Jde o státní Kulturní politiku na období 2015-2020 a Konceptci účinnější péče o umění (na stejné časové období). Nepřímo se k této oblasti v jednom oboru (folklorní tanec a hudba) váže další státní dokument Koncepce péče o tradiční lidovou kulturu (na období 2015-2020). Všechny tyto dokumenty zdůvodňují podporu této oblasti jejím významem pro rozvoj osobnosti člověka a postavením v místní a regionální kultuře. Tento druhý aspekt je třeba vnímat v kontextu demografické struktury ČR, v níž převažují sídla do tří tisíc obyvatel. Právě v nich je neprofesionální umění nejen nezastupitelným prostředkem neformální výchovy uměním, ale také elementem formujícím občanskou společnost. Divadelníci, muzikanti, tanečníci jako starostové malých obcí nejsou výjimkou. Amatérský soubor často v obecních volbách vytvoří ze spoluobčanů pro obecní volby vlastní kandidátku a uspěje.

Odpověď na otázku kvantifikace neprofesionálních uměleckých aktivit je poměrně složitá. Oficiální statistika tuto oblast nesleduje. K dispozici jsou tak v některých oborech pouze hlášení ochranných autorských svazů, údaje o přehlídkách a festivalech

nebo tzv. expertní odhady. I ty jsou však problematizovány faktem, že jednotlivé obory si lze představit jako pyramidy, které mají širokou základnu a úzkou špičku. Jednotlivé stratifikační vrstvy se liší motivací a rozsahem činnosti. Nejlépe to mohu vysvětlit na oboru amatérské divadlo. Základnu tvoří soubory tzv. sousedské, které dokonce používají i starší název ochotnické divadlo. Hrají pouze pro domácí publikum, maximálně pro nejbližší okolí, vybírají si nekomplikované texty, jimž publikum bude rozumět. Nejezdí na přehlídky, neboť je hodnocení nezajímá, příliš se nevzdělávají. Střední vrstvu tvoří soubory, které vyhledávají kontakty, zajímá je divadlo také jako komunita lidí, proto jezdí na přehlídky a vzdělávají se. Často jsou pořadateli přehlídek a dílen. Jejich umělecká kvalita je kolísavá. Někdy se jim daří, jindy nikoliv. Nejvyšší vrstvou jsou špičkové soubory s osobitou dramaturgií, vlastním stylem; jejich kvalita je občas srovnatelná s profesionály. O této pyramidě se v souvislosti s kvantifikací zmiňuji proto, že počet tzv. sousedských divadel nelze ani odhadnout. Totéž platí pro církevní pěvecké sbory, které veřejně nevystupují vůbec. Následující čísla je proto třeba vnímat v tomto kontextu. Často údaj vypovídá pouze o těch tělesech a jednotlivcích, kteří se zapojili do postupového systému. Největší oblibě se těší amatérské divadlo (3000 souborů), následují pěvecké sbory (1500 jednotek), folklorních souborů je 800, souborů scénického tance jsou cca 300, dechových orchestrů 500, především malých a středních, 100 komorních a symfonických těles. Pokud jde o počet amatérských filmařů, tady lze uvést počet filmů, které kolují po

soutěžích, což je každoročně cca 200 filmů plus cca 60 filmů ve věkových kategoriích do 15 let a do 19 let, amatérských fotografií bylo do letošní národní soutěže přihlášeno 182, 6 kolektivů a celkem 899 snímků.

Organizační struktura amatérského umění v ČR se liší od jiných zemí v tom, že v řadě oborů neexistuje jedna celostátní organizace, která by sdružovala všechny tvůrce. Buď jich je několik, které se od sebe neodlišují, nebo případně tato organizace sdružuje tvůrce bez ohledu na jejich amatérský či profesionální status. Typickým příkladem v tomto směru je amatérské divadlo, v němž působí celkem devět celostátních svazů, přičemž ani jeden z nich není většinový. Naopak u fotografie sdružuje Svaz českých fotografů všechny tvůrce.

Při uvažování o amatérském umění je třeba mít na paměti, že Česko je postkomunistickou zemí. Nejstarší český svaz divadelních amatérů (Maticе divadelní) vznikl v roce 1880, tedy o 12 let dříve než Svaz německých amatérských divadel (BDAT). Zatímco BDAT působí dodnes a v loňském roce oslavil 125. výročí své existence, český svaz – od roku 1885 s pozměněným názvem Ústřední matice divadelních ochotníků československých (ÚMDOČ) – byl v důsledku komunistického převratu po roce 1948 zrušen. Podobný osud postihl ještě starší společenskou tělovýchovnou organizaci Sokol. Její jednoty po celé zemi sdružovaly stovky činoherních i loutkářských divadelních souborů

a mnoho pěveckých sborů. Sokolská organizace byla po roce 1990 obnovena a vrátila se i k podpoře neprofesionální umělecké činnosti. Soubory ani jednotlivci nemají mnohdy potřebu se do svazů sdružovat. Soubory se často registrují jako spolky (tedy jako právní subjekty) proto, aby mohly být zapojeny do systému veřejné podpory.

V ČR funguje jedna výjimečná tradice. V roce 1925 (za meziválečného Československa) byl z iniciativy prezidenta T.G. Masaryka založen Masarykův lidovýchovní ústav. Jeho posláním bylo mj. poskytnout kulturním amatérským spolkům, zejména těm celostátním, odbornou podporu ve formě přehlídek a festivalů, soutěží, odborného vzdělávání. Ústav vydával rovněž časopisy a odbornou literaturu. Jeho činnost formoval a také kontroloval orgán nazvaný Matice spolků a tvořili ji jejich volení zástupci. Podobná organizace podporovaná z veřejných (zejména státních) prostředků existovala s výjimkou nacistické okupace v každém režimu. Dnešním pokračovatelem je Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS), zřízené Ministerstvem kultury v roce 1991. Působí jako odborná specializovaná organizace také pro oblast neprofesionálního umění, podobně jako kdysi Masarykův lidovýchovní ústav. Jeho odborný útvar ARTAMA je gestorem postupového systému soutěží, o němž ještě bude řeč, pořadatelem cca dvaceti prestižních celostátních přehlídek v jednotlivých oborech, nabízí kurzy, dílny a další formy jednorázového i cyklického neformálního vzdělávání, vydává odbornou

literaturu. Vyvíjí rovněž výzkumnou činnost, z níž bych připomněla pětiletý výzkum vybraných dětských uměleckých kolektivních aktivit. Výzkum prokázal, že děti získávají vyšší míru kulturního kapitálu a lze u nich doložit, pokud jde o znalost vybraného druhu umění, tzv. expertní habitus. Právě v dětském věku se zakládá celoživotní zájem o umění, včetně pasivní participace, tj. návštěvy divadel, koncertů, výstav apod.

V souvislosti s podporou neprofesionálního umění je nutné zmínit český fenomén, jímž jsou výběrové čtyřborové základní umělecké školy. Mají literárně dramatický, hudební, taneční a výtvarný obor. Po celé republice jich působí celkem 500, jsou mezi nimi školy soukromé i zřizované veřejnou správou. Navštěvují je talentované děti od pěti let, mládež a dospělí. V poslední době však nabízejí – například ve formě seniorských akademií – vzdělávání také jiným věkovým skupinám. Školy jsou součástí formálního vzdělávání a pracují odpoledne. Patří do výhradní gesce Ministerstva školství. Vzdělává se v nich cca sedmáct procent dětské populace. Základní studium trvá sedm let, 2. stupeň čtyři roky. Dospělí se mohou vzdělávat čtyři roky. Výuka se řídí základním rámcovým vzdělávacím plánem, vydaným MŠMT, ten může ředitel školy upravit. Poskytují vzdělání ve vybraném uměleckém oboru, odborně připravují na další umělecké studium na konzervatoři (střední vzdělání) nebo na vysoké umělecké škole. Např. v hudebních oborech (hra na jednotlivé hudební nástroje) jsou hlavní zásobárnou hráčů pro hudební tělesa všech druhů a žánrů.

V některých oborech (např. moderní tanec) pracuje většina těles právě na těchto školách. To platí i pro většinu pěveckých sborů.

Důležité je připomenout, že celostátní přehlídky v odborné gesci NIPOS jsou otevřeny v kategoriích děti a mládež všem tělesům bez ohledu na to, zda jde o tělesa školní, či nikoliv. Umělecké školy mají vlastní systém soutěží, které mají různou periodicitu a na rozdíl od otevřených přehlídek se nekonají každý rok.

Dalším českým fenoménem je systém postupových přehlídek. Má historické kořeny, v některých oborech (film, divadlo) byly jeho základy postaveny již ve třicátých letech dvacátého století. V průběhu minulého století se postupně rozšířil do dalších oborů. Nejmladšími jsou přehlídky pro dětský film a moderní tanec. Systému je třeba rozumět tak, že těleso, které chce účinkovat na celostátní přehlídce, se musí přihlásit do krajského postupového kola. Tělesa vybraná lektorskými sbory tvoří program příslušné celostátní přehlídky. Systém podporuje uměleckou kvalitu českého neprofesionálního umění, neboť tělesa jsou odborně posuzována, což přispívá k jejich vyspělosti. Kromě toho počty uchazečů o celostátní přehlídku jsou tak vysoké (např. o účast na přehlídce činoherního divadla má zájem cca 200 souborů), že by těžko mohly být vybírány dramaturgickou radou. Ta by pracovala několik let.

V amatérském divadle existují samostatné systémy přehlídek pro činoherní divadlo, netradiční, studentské, dětské a loutkové divadlo a také pro divadlo poezie, nonverbální divadlo a pantomimu, sólovou recitaci. Kromě toho se jednou za dva roky koná samostatná přehlídka seniorského divadla. Někdy má obor kromě krajských postupových přehlídek, celostátních žánrových přehlídek nebo přehlídek dělených podle věku účastníků (např. školní dětské pěvecké sbory a studentské sbory) postavenou ještě sezónní žatvu jako výběr ze všech přehlídek. Takovou koncepci má Jiráskův Hronov jako mezidruhovú oborová žatva amatérského divadla s mezinárodní účastí.

Postupový systém se uplatňuje kromě divadelních oborů také u části pěveckých sborů a rovněž u amatérského filmu, moderního tance a dětského folklorního tance.

Tento systém je považován za prestižní a úspěchu si tělesa i jednotlivci považují. Krajské přehlídky NIPOS gestoruje, tj. vyhlašuje podmínky, za jakých může být z krajské přehlídky vybráno těleso na přehlídku celostátní. Není tedy jejich přímým pořadatelem. U celostátních přehlídek pořádaných především ve spolupráci s městy a jejich organizacemi sestavuje program, lektorské sbory, připravuje vzdělávací aktivity. Vedle toho NIPOS pořádá další celostátní přehlídky s volným výběrem (např. Folklorní festival Pardubice - Hradec Králové, Celostátní soutěž amatérské fotografie, Celostátní přehlídku folklorních choreografií, Celostátní

přehlídku výtvarné tvorby dětí a mládeže). Momentálně se hledá celostátní platforma (festivalová nebo ve formě ateliérů) pro dospělé pěvecké sbory. Vzhledem k tomu, že festivaly zejména v období po sametové revoluci získaly význam pro image zejména menších měst, lze říci, že ČR je festivalová země. Festivalů se v jednotlivých oborech konají desítky a jejich pořadateli jsou nejrůznější subjekty.

Poslední informace se týká systému veřejné podpory, která se opírá o jediný obecný zákon pro kulturu (zákon o některých druzích veřejné podpory). Stát (Ministerstvo kultury) i další dva stupně veřejné správy (kraje a obce) mají možnost podpořit tuto oblast buď zřízením instituce (takovou institucí je např. NIPOS nebo IMPULS jako jediné krajské centrum pro neprofesionální umění působící v Královéhradeckém kraji), nebo vypsáním dotačního titulu. Ministerstvo kultury vypisuje dotační titul pro všechny skupiny neprofesionálního umění (divadlo, hudba, dětské aktivity, výtvarné a audiovizuální aktivity, tanec), podporuje vybrané celostátní přehlídky v odborné gesci NIPOS a v limitované výši rovněž krajské postupové přehlídky. Samostatnou dotační řadou je zajišťována podpora zahraničních styků uměleckých kolektivů. NIPOS ze svého rozpočtu platí zahraniční účast na svých festivalech a výjezdy jednotlivců do zahraničí. Samostatnou podporu mají rovněž aktivity tradiční lidové kultury, kde působí jiná odborná organizace zřizovaná ministerstvem – Národní ústav tradiční lidové kultury se sídlem ve Strážnici. Dotační tituly vypisují

i kraje a obce, které jimi podporují aktivity a činnost souborů a kolektivů na svém území.

Martin Mravec

Národné osvetové centrum a neprofesionálne umenie na Slovensku

Skúsený manažér a profesionál v oblasti strategického poradenstva s dlhoročným pôsobením v medzinárodných a domácich spoločnostiach. Svoju kariéru začal v roku 2007 a postupne prešiel vo významných pozíciách spoločnosti ako Mora, BMW, T-Mobile, GfK, kde pôsobil niekoľko rokov aj v nadnárodnej expertnej a riadiťskej pozícii. (6 rokov CEEMETA Technology Leader, 12 rokov Managing Director GfK, z toho 5 rokov generálny riaditeľ pre Českú a Slovenskú republiku).

V súčasnosti sa venuje aktivitám v oblasti manažérskeho poradenstva pre rôzne domáce a medzinárodné firmy a inštitúcie. Je expert pre prieskum a analýzu trhu, trh práce a digitálnu agendu. Počas svojej kariéry absolvoval desiatky vystúpení na domácich a zahraničných konferenciách. Svoje skúsenosti predáva ďalej aj formou expertných školení v komerčnej a inštitucionálnej sfére.

Vyštudoval Ekonomickú univerzitu v Bratislave (titul Ing. na Národohospodárskej fakulte, odbor Hospodárska politika, titul Ph.D. na obchodnej fakulte EUBA).

Neprofesionálna umelecká tvorba na Slovensku vznikla a vyvíjala sa – ako umelecká tvorivá činnosť ľudí v ich bezprostrednej životnej praxi, tesne spätá s ich každodenným životom – pod vplyvom spoločenských, historických i geografických podmienok. Počiatky inštitucionalizácie a organizácie neprofesionálneho umenia (v minulosti ľudová umelecká tvorivosť – LUT, alebo záujmová umelecká činnosť – ZUČ) na Slovensku siahajú do 19. storočia a viažu sa k vzniku ochotníckych divadelných krúžkov a spevokolov. Ako celok sa LUT ďalej rozvíjala na súkromno-podnikateľských organizačných základoch v krúžkoch a spolkoch na základe dobrovoľnosti. Neskôr neprofesionálnych umelcov združovali závodné kluby, okresné osvetové domy, národné výbory, školy a ďalšie kultúrno-osvetové zariadenia.

Hlavnú úlohu v organizovanej podpore neprofesionálneho umenia na Slovensku zohrala Matica slovenská a od roku 1953 Osvetové ústredie a Slovenské ústredie ľudovej umeleckej tvorivosti. Postupný vývoj organizovaného neprofesionálneho umenia v krajoch si vyžiadala vytvorenie spoločného odborného rezortného centra, ktoré by cieľavedome podporovalo a koordinovalo osvetovú prácu v oblasti vzdelávania a záujmovej umeleckej činnosti. Z toho dôvodu vznikol v roku 1958 Osvetový ústav, ktorý

sa stal odborným strediskom Slovenskej národnej rady (SNR) pre poradenskú, vzdelávaciu a výskumnú činnosť. Od roku 1959 vznikali na území Slovenska krajské osvetové strediská, ktoré sa v roku 1960 včlenili do Osvetového ústavu ako kabinety.

Začiatkom deväťdesiatych rokov vzniká Národné osvetové centrum (NOC) ako priamy nástupca Osvetového ústavu. NOC je od roku 1993 štátnou príspevkovou organizáciou Ministerstva kultúry SR a jeho činnosť vyplýva zo zákona č. 189/2015 Z. z. o kultúrno-osvetovej činnosti. V súčasnosti je NOC kultúrno-osvetové zariadenie s celoslovenskou pôsobnosťou a so všeobecným zameraním. Je odborným a metodickým pracoviskom pre kultúrno-osvetovú činnosť, neprofesionálnu umeleckú tvorbu, vzdelávanie v oblasti kultúry, výskum a štatistiku kultúry, digitalizáciu kultúrneho dedičstva a jeho sprístupňovanie prostredníctvom portálu Slovakiana a spravovanie národných registrov kultúrnych objektov. Zabezpečuje aj edičnú a vydavateľskú činnosť, dokumentáciu a tvorbu databáz, činnosť Európskeho kontaktného bodu.

Slovakiana je centrálny portál kultúrneho dedičstva prevádzkovaný NOC. Vytvorený bol ako súčasť projektu Centrálna aplikačná infraštruktúra a registratúra. Slovakiana obsahuje viac ako milión kultúrnych objektov rôznych pamäťových a fondových inštitúcií, ktoré sú v digitálnej podobe dostupné prostredníctvom elektronických služieb, a funkcionality využiteľnú laickou aj odbornou verejnosťou. Práve vďaka vybudovanej infraštruktúre ponúka

Slovakiana rozšírené možnosti vyhľadávania, prezerania a sťahovania digitálnych objektov vo vysokom rozlíšení s možnosťou následného využitia, a to v prípade, ak to umožňuje aktuálny stav právnej ochrany. Posudzovaniu právnej ochrany kultúrnych a digitálnych objektov sa venuje Centrum pre autorské práva. Na portáli Slovakiana si návštevník vďaka funkciám personalizácie obsahu môže zo sprístupnených objektov vytvárať vlastné zbierky podľa svojich kritérií, diskutovať o nich s verejnosťou aj odborníkmi, zdieľať obsah, podávať návrhy na aktualizáciu alebo doplnenie obsahu, informovať sa o témach, ktoré ho zaujímajú a podobne. Základnou myšlienkou, ktorú portál Slovakiana sleduje, je zaujať, sprístupniť, uľahčiť prácu pri vyhľadávaní a umožniť hlbšie poznanie kultúrneho dedičstva.

V oblasti neprofesionálneho umenia je hlavným poslaním NOC podpora činnosti kolektívov a jednotlivcov v rôznych oblastiach neprofesionálnej umeleckej tvorby, realizácia festivalov, postupových súťaží a ďalších podujatí, metodické usmerňovanie a vzdelávanie detí, mládeže i dospelých či starostlivosť o kultúrne dedičstvo.

NOC je vyhlasovateľom a odborným garantom 20 celoštátnych postupových súťaží a prehliadok. Systém realizácie celoštátnych súťaží je priamo naviazaný na regionálne a krajské osvetové strediská, pričom NOC súťaže vyhlasuje a zároveň je aj odborným garantom, ktorý ich koordinuje, sleduje ich súlad s propozíciami

a hodnotí ich priebeh. Úlohou regionálnych a krajských osvetových stredísk je zorganizovať dané podujatie vo vybranom regióne alebo kraji.

Financovanie súťaží je zabezpečené z viacerých zdrojov. Regionálne kolá sú financované z rozpočtov samosprávnych krajov a regionálnych a krajských osvetových stredísk. Krajské a celoštátne kolá sú spravidla financované prostredníctvom špeciálne vytvoreného programu v rámci dotačného systému Fondu na podporu umenia, ktorý je verejnoprávnou inštitúciou na podporu umeleckých aktivít, kultúry a kreatívneho priemyslu. Na celoštátne kolá súťaží finančne prispieva aj NOC z vlastného rozpočtu.

Všetky súťaže sú postupové a obvykle pozostávajú z troch stupňov: regionálneho, krajského a celoštátneho, minimálne však z dvoch: krajského a celoštátneho. Výnimkou je celoštátna súťaž zameraná na umelecký prednes – Hviezdoslavov Kubín, na ktorej organizačne i finančne participuje aj Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. V tomto prípade regionálnemu stupňu súťaže predchádzajú ďalšie stupne – triedny, školský, obvodný a okresný. Súťaže majú rôznu periodicitu a uskutočňujú sa buď každý rok, alebo každé dva až tri roky. Súťaže sa organizujú formou verejnej prezentácie a často bývajú súčasťou ďalšieho podujatia, napríklad festivalu. Súčasťou súťaží sú aj vzdelávacie aktivity, ktoré umožnia účastníkom zvýšiť si svoje odborné vedomosti či interpretačné zručnosti v danej umeleckej oblasti. Význam

celoštátnych postupových súťaží spočíva nielen v prezentácii a konfrontácii neprofesionálnych umelcov, ale aj v spätnej väzbe, ktorú účastníci získajú od odborníkov prostredníctvom hodnotiacich rozborových seminárov.

NOC v súčasnosti podporuje neprofesionálne umenie v týchto druhoch: folklór a folklorizmus, divadlo, film, fotografia, hudba, umelecký prednes, výtvarná tvorba a literatúra. Podpora tvorivej činnosti je orientovaná na deti, mládež i dospelých a rovnako na jednotlivcov i kolektívy.

V rámci folklóru a folklorizmu NOC odborne zastrešuje 5 celoštátnych postupových súťaží, ktoré sú zamerané na hudobný folklór detí a dospelých (Vidiečanova Habovka), detské folklórne súbory (Pod Likavským hradom), folklórne súbory (Tancuj, tancuj), folklórne skupiny (Nositelia tradícií) a sólistov tanečníkov v ľudovom tanci (Šaffova ostroha).

V oblasti neprofesionálneho divadla sa uskutočňujú 4 celoštátne postupové súťaže, kde sa prezentujú dospelé divadelné súbory (Belopotockého Mikuláš), divadlá mladých (FEDIM), divadlá dospelých hrajúcich pre deti (Divadlo a deti), detské divadelné súbory (Zlatá priadka).

Oblasť hudby zahŕňa 6 celoštátnych súťaží zameraných na klasicistickú komornú hudbu (Divertimento musicale), zborový spev

(Mládež spieva, Viva il canto), dychovú hudbu (FestMlaDych, Lednické rovne) a populárnu hudbu (Strunobranie).

Jedna celoštátna súťaž je každoročne venovaná filmovej tvorbe (CINEAMA), fotografickej tvorbe (AMFO), výtvarnej tvorbe (Výtvarné spektrum) a literárnej tvorbe (Literárny Zvolen). Medzi najstaršie podujatia patrí súťaž venovaná umeleckému prednesu, a to spomínaný Hviezdoslavov Kubín, ktorý sa nepretržite uskutočňuje od roku 1954.

Súčasťou podpory neprofesionálneho umenia v rámci činnosti NOC je metodická a vzdelávacia činnosť v odboroch neprofesionálnej umeleckej tvorby. NOC pravidelne organizuje workshopy, semináre a tvorivé dielne, ktoré sú určené pre samotných umeleckých aktérov, ich vedúcich, pedagógov, dirigentov, režisérov, ale aj pre pracovníkov kultúrno-osvetových centier a širšiu verejnosť. Vzdelávacie aktivity sú tematicky zamerané a uskutočňujú sa buď samostatne vo všetkých regiónoch Slovenska, alebo počas celoštátnych postupových súťaží.

Počas letných prázdnin pravidelne organizujeme týždenné tvorivé dielne zamerané na tradičnú ľudovú hudbu a tanec – Muzičky a Malí tanečníci. Deti rôznych vekových kategórií sa tu formou hry zoznamujú s ľudovým tancom a štýlovou interpretáciou hry na ľudových hudobných nástrojoch, pričom dôraz sa kladie predovšetkým na to, aby deti chápali prirodzenú spätosť tanca

a hudby. Na vzdelávanie dospelých sú zas zamerané odborné školenia, na ktorých vedúci folklórnych kolektívov získavajú komplexné informácie o práci so súborom od teórie až po samotnú prax, a to v oblastiach etnochoreológie, etnomuzikológie, či pedagogickej činnosti.

Ďalšou pravidelnou vzdelávacou aktivitou je týždenný Letný kurz zbormajstrov určený pre dirigentov všetkých druhov speváckych zborov. Na konci kurzu sa uskutočňuje záverečný koncert, kde účastníci prezentujú svoje získané zručnosti. Novinkou je rozbor záverečného koncertu priamo z videonahrávky, takže neprofesionálni dirigenti získavajú od odborníkov okamžitú spätnú väzbu.

Ďalšie pravidelné workshopy a semináre sú určené napríklad pre členov dychových orchestrov, speváckych zborov, recitátorov, pre divadelné súbory a ich vedúcich, režisérov, lektorov a ďalších spolupracovníkov. Filmári a fotografi majú takisto možnosť každoročne sa zúčastniť na viacerých workshopoch, kde zdokonaľujú svoje zručnosti a následne konzultujú svoje autorské fotografie a filmy s odborníkmi.

Novinkou sú aj online videolekcie na kanáli YouTube, ktoré sú zamerané na výučbu štýlovej interpretácie hry na husliach podľa významného zemplínskeho primáša Jozefa Kroku Češľaka. Lektorom metodických videí je odborný pracovník NOC – huslista Michal Noga, ktorý sa týmto herným štýlom zaoberal niekoľko

rokov v rámci terénnych výskumov realizovaných bezprostredne s daným interpretom.

NOC je hlavným usporiadateľom dvoch najvýznamnejších festivalov z oblasti scénického folklorizmu a neprofesionálneho divadelného umenia na Slovensku.

Prvým je Folklórny festival Východná, ktorý je najstarším a najrozsiahlejším celoslovenským festivalom s medzinárodnou účasťou a uskutočňuje sa nepretržite od roku 1953 v podtatranskej obci Východná. Je vrcholnou prehliadkou tradičnej ľudovej kultúry a jej folklorizovaných prejavov. Poslaním folklórneho festivalu je prezentovať výsledky rozvoja tradičného ľudového umenia, jeho hudobných a tanečných prejavov, zvykov, hier, slovesného folklóru, ako aj ľudových remesiel. V desiatkach umeleckých autorských programov sa každoročne prezentujú tisíce účinkujúcich – folklórne skupiny, folklórne súbory, detské folklórne súbory, ľudové hudby, spevácke skupiny, sólisti muzikanti i tanečníci. Súčasťou festivalu sú aj mnohé sprievodné podujatia, ako napríklad výstavy, školy tanca, jarmok remesiel, premietanie filmov alebo odborné prednášky zamerané na tradičnú ľudovú kultúru a pod. Na festivale sa pravidelne prezentuje viac ako dvetisíc účinkujúcich a zúčastňuje sa na ňom približne tridsaťtisíc návštevníkov.

Scénická žatva je vrcholnou divadelnou prehliadkou so zahraničnou účasťou a uskutočňuje sa od roku 1923, čím sa radí medzi najstaršie prehliadky neprofesionálneho divadla v Európe. Na Scénickej žatve sa každoročne prezentujú najlepšie divadelné súbory zo slovenských celoštátnych postupových prehliadok i vynikajúce zahraničné divadelné súbory. Špecifikum tohto festivalu spočíva práve v žánrovej pestrosti, kde sa na jednom javisku stretáva činoherné divadlo, divadlo dospelých hrajúcich pre deti, detská dramatická tvorivosť, divadlo poézie, tanečné divadlo i umelecký prednes. Festival je zároveň aktívnou podporou živej kultúry na Slovensku a tiež jednou z hlavných aktivít vzdelávania v neprofesionálnom divadle. Scénická žatva je od roku 2017 držiteľom mimoriadneho medzinárodného ocenenia AITA/IATA a patrí medzi svetovú sedmičku najlepších festivalov neprofesionálneho divadla.

Rok 2017 v oblastiach neprofesionálneho umenia odborne zastrešených NOC v číslach: 17 celoštátnych postupových súťaží, 2 medzinárodné festivaly, 48 vzdelávacích aktivít a 40 ďalších podujatí, na ktorých sa zúčastnilo 19 000 účinkujúcich a 70 000 návštevníkov.

Použité zdroje:

- ↪ Celoštátne postupové súťaže a prehliadky. (n. d.). [cit. 2018-08-10].
- ↪ Folklórny festival Východná. (n. d.). [cit. 2018-08-10].
- ↪ MELEK, J. – LAŠUT, F. 1982. Záujmová umelecká činnosť v Slovenskej socialistickej republike. Bratislava: OBZOR.
- ↪ ONDREJKA, K. – ŠVEHLÁK, S. 1978. Dvadsaťpäť rokov Východnej. Bratislava: Osvetový ústav.
- ↪ Scénická žatva. (n. d.). [cit. 2018-08-10].
- ↪ TAHY, C. 1973. 20 rokov Osvetového ústavu na Slovensku. Bratislava: OBZOR.
- ↪ Výročné správy NOC. (n. d.). [cit. 2018-08-10].
- ↪ Zákon o kultúrno-osvetovej činnosti. (n. d.). [cit. 2018-08-13].
- ↪ Osvetová činnosť. (n.d.). [cit. 2018-08-10].
- Zriaďovacia listina NOC. (n. d.). [cit. 2018-08-13].

Jemma Neville

Situační zpráva ze Skotska – Voluntary Arts Scotland

Dovolte, abych vám pověděla jeden pravdivý příběh. Často jej vyprávím a podobný také slýchávám – od svých kolegů. Bude tedy nejspíš povědomý i vám.

Jsem na večírku s přáteli a představuji se novým lidem. A co děláte? – Zdvořilá otázka, běžná na počátku konverzace. Pracuji pro uměleckou charitu, odpovím. Slovo charita volím záměrně, abych působila úctyhodně. – Aha, a ve které charitě, slyšel jsem o ní? – No, snad ano. Jmenuje se Voluntary Arts, Dobrovolnické umění. Spravuji sekci, která se nazývá Dobrovolnické umění Skotsko. Je to agentura pro rozvoj a podporu více než deseti tisíc tvůrčích kulturních skupin, které ve Skotsku působí – od národních orchestrů až po malé skupiny rukodělců. Možná jste o některých takových skupinách slyšel. Pomáháme jim spojovat se a hledat finanční zdroje. Naším úkolem je pomáhat lidem, kteří skupiny vedou, rozvíjejí jejich činnost a vzájemně je propojují. – Můj protějšek se tváří nechápavě – Třeba také rád hrajete na nějaký nástroj, nebo malujete, tančíte, pletete... – Nový kamarád či kamarádka mi pak většinou poví o své vášni k poezii šestnáctého století, hraní videoher, olejomalbě a podobně. Rozhovor se posune a večírek pokračuje.

V mnoha jazycích jsou slovesa „dělat“ a „tvořit“ totožná. Pocházím ze Skotska – malého národa obklopeného Severním

Jemma Neville je ředitelkou Voluntary Arts Scotland – skotské národní rozvojové agentury pro dobrovolnické umění. Dobrovolnické umění ve Skotsku je součástí britské a irské dobročinné organizace pro dobrovolnické umění, Voluntary Arts.

Je bývalou koordinátorkou pro komunikaci a kontakt na Scottish Human Rights Commission – skotské komisi pro lidská práva, a byla zakládajícím komunitním styčným pracovníkem na Institutu pokročilých studií v humanitních vědách na univerzitě v Edinburghu. Je fundovaná v oblasti lidských práv. Jemma je autorkou připravované knihy Constitution Street, která zkoumá sousedství v jedné ulici na pozadí ústavních změn.

mořem. Je (dosud) součástí Spojeného království. Ve Skotsku nazýváme národního básníka, barda Makar, což je ekvivalent anglického slova Maker, které označuje výrobce i tvůrce. Vytváření a dělání je neoddělitelně propojené. Máme silnou tradici příběhů – vyprávěných i psaných, obsažených v písničkách i tancích.

Mé zaměstnání by se dalo nazvat, podobně jako u většiny zde přítomných, „manažer rozvoje umění“. Takový pojem jistě neobsahuje vše, čím jsme a čím chceme být, a může být i matoucí. Zkusme tedy svou činnost popsat jiným způsobem. Třeba analogií s tím, co děláme nebo vytváříme mimo svou profesi. Mnohem zajímavější úvodní otázkou, než Co děláte, by mohlo být: Co vás zajímá, co vás inspiruje, co vytváříte?

Svá nedělní rána trávím výsadbou semínek a okopáváním zeleniny v komunitní zahradě. To představuje můj čas, čas, který mám jen pro sebe: hodiny soustředěné energie, chvíle nerušené mobily, e-maily a povinnostmi. Jsem zcela ponořena do toho, co mám před sebou. Vše se zpomalí. Mám pocit uspokojení, které je spjata se zahájením a dokončením nějakého díla. Také se mi líbí pravidelnost a potenciál skupinového závazku. Na spoluúčasti v tvořivém procesu je cosi smysluplného. Koneckonců i ony hezké fotografie slunečnic, máku a mého psa na zahradě, které později vkládám na Instagram, jsou prostředkem spojení s druhými lidmi – chci, aby ostatní viděli a slyšeli můj příběh. Stopy, které po sobě zanecháváme, mají menší hodnotu, pokud tu není někdo,

kdo by mohl dosvědčit a stvrdit naše tvůrčí úsilí. Potřeba sebevyjádření a touha po kráse, přesahující pouhou užitečnost, odlišuje lidi od jiných tvorů. V agentuře Dobrovolnické umění Skotsko akceptujeme různorodost i rozličný rozsah tvůrčí, kulturní činnosti. Dokonce jsme nedávno realizovali projekt „Můj čas“, který spojoval básníky s jinými tvůrci.

Tak, to byl tedy můj příběh. Vy budete mít jistě svůj vlastní.

Organizace, kterou zastupuji, Voluntary Arts (Dobrovolnické umění), vznikla před třiceti lety v reakci na potřeby tradičních uměleckých sdružení, jakými byl třeba cech tvůrců prošívaných pokrývek (The Quilters Guild) nebo spolek dechovky (The Brass Bands Association) či síť pěveckých sborů (The Choirs Network). Všechna podobná sdružení spojují stejné potřeby zajišťující jejich rozvoj: musí získat střechu nad hlavou, nové členy, dostatečné finance... Většina těchto skupin se samofinancuje a jen hrstka spoléhá na státní dotace. Šlo jim o to, aby si jejich potřeby uvědomovali potenciální mecenáši a politické autority, a také, aby byly zřejmější jejich společné aspekty. Název „Dobrovolnické umění“ byl vybrán, aby překlenul negativní asociace, jež se někdy vážou k pojmu „amatérské umění“, jakoby umění z vlastního popudu bylo nějak méněcenné. Změna názvu pomohla naší prestiži u finančních i jiných partnerů. Označení „dobrovolnické“ však může být rovněž zavádějící. Nelze proto vyloučit, že v budoucnu osvěžíme svou značku a opět se přejmenujeme.

Ke specifikaci stávajícího názvu poslouží příklad se sborem. Vedoucí sboru je dobrovolník. Zpěváci jsou účastníci. Pokud je přiveden hostující kantor, který pomůže s přípravou na koncert, může za svou práci dostat odměnu. Celý kolektiv je dobrovolnická umělecká skupina. Což se liší od krátkodobé komunitní umělecké intervence vedené profesionálním umělcem.

Tradiční sdružení a jejich členské skupiny pro nás zůstávají stále důležité. Uvědomujeme si však, že kulturní sektor se ve Spojeném království i ve světě rychle mění. Dnes se silněji angažujeme jako jednotlivci v řadě překrývajících se sítí. Tyto sítě překračují národní hranice. Například lidé, kteří se věnují pletení, mohou být spojeni online na Facebooku a sdílet vzory a návrhy ze všech končin světa – od severní Ameriky až po Skotsko. Na druhé straně: i místní umění prosperuje. Skotsko má stovky komunitních festivalů – od každoročních Highland Games až po prohlídky otevřených ateliérů a festivaly umělecké.

Jak můžeme úměrně postihovat různé typy uměleckého vyjadřování?

Pro všechny aspekty naší práce nabývá na významu digitální a elektronické umění – jako umělecká forma sama o sobě i jako prostředek jiné tvůrčí činnosti. Tuto oblast táhnou vpřed hlavně mladí lidé.

Jako národní strategická agentura pro rozvoj dobrovolných uměleckých a kulturních aktivit musíme reagovat na všechny soudobé impulsy a hledat vhodné cesty k plnění svého poslání. Proto sestavujeme nový strategický plán na pět let. Musíme zvážit, koho jsme zatím opomíjeli, kdo nám uniká. Neboť dobrovolnická umělecká činnost se děje všude – ve městě i na venkově, v bohatých i chudých čtvrtích, po celé zemi.

Naše práce má dvě vlajkové lodě – Epic Awards a Get Creative Festival. Ceny Epic Awards jsou každoroční oslavou těch, kteří přišli s nápady a počiny obohacujícími život, bojujícími třeba s osamělostí či posilujícími duševního zdraví. Get Creative Festival je desetidenní festival, který se koná každý rok v květnu ve spolupráci s BBC a dalšími médii. Vytváří příležitosti k účasti, podněcuje odhodlání zkusit si něco nového ve vlastní komunitě, inspiruje pravidelná setkávání. Mediální partnerství s BBC nám poskytlo širokou televizní, rozhlasovou i digitální profilaci.

Dobrovolnické umění má ve Spojeném království i v Irské republice decentralizovanou organizační strukturu. Tím se zajišťuje reciprocita vzájemné podpory a sdílení nápadů a financí. Ve Skotsku jsme jen malý tým čtyř lidí. Já jsem jediná zaměstnankyně na plný úvazek. Tato decentralizovaná struktura odráží charakter Spojeného království. Skotsko se svou vlastní vládou a parlamentem má také vlastní kulturní politiku. V posledních dvaceti letech Skotské samosprávy došlo k rozsáhlým změnám v územním

uspořádání, v přístupu k informacím a k posílení komunit – to vedlo některé umělecké skupiny k tomu, aby se poprvé podílely na vlastnictví místních podniků, jako jsou komunitní centra, a zkoušely různé modely hospodaření, třeba sociální podnikání.

Období několika posledních let bylo – pokud jde o politiku identity a ústavní změny – velmi rušné. Žijeme v úzkostných a nejistých geopolitických dobách. Více než kdy předtím se potřebujeme setkávat, posilovat vzájemnou soudržnost a vzdělávání. K tomu slouží i tato akce v České republice.

Chci vás ujistit, že Skotsko mezinárodní spolupráci vítá! Jsme hrdá evropská země, která hlasovala pro setrvání v EU. Bez ohledu na brexit budeme vždy vyhledávat evropské partnery a kooperaci. Naše aktivní účast v síti Amateo, která propojuje obdobné organizace sloužící rozvoji kulturních aktivit, je toho jasným dokladem.

Ve Spojeném království vzrůstá politický zájem o každodenní angažovanost, přinášející zdraví a blahobyt. V současné době skotská vláda konzultuje nový návrh strategie pro kulturu. V průběhu let se to opakovalo již vícekrát. Vždy přitom zaznívala otázka, jak může být kulturní život propagován a chráněn legislativou. Zatím jsem potěšena zněním návrhu, co se týče inkluze a přístupu ke kultuře. Naděje na jeho úspěšnou realizaci ale slábne, pokud nejsou stanoveny akční kroky a poskytnuta legislativní ochrana.

V oné kouzelné chvíli, kdy se dosavadní setrvalý pohyb zrychluje, je činná tvořivost důležitější než vlastní ego. Více „neprofesionálního umění“ by nám mohlo pomoci najít ukotvení a smysl našeho konání, stát se záchytným bodem v dezorientujících změnách současnosti. – Toť jeden příběh ze Skotska; snad stojí za sdílení.

Piet Roorda

Neprofesionální umělecká činnost v Nizozemsku

1. Sektor, fakta, čísla a funkce

Cítím se velmi poctěn, že mohu poskytnout vhled do neprofesionální umělecké činnosti v Nizozemsku, ozřejmit způsob, jakým probíhá a jak je podporována.

Asi 40 % obyvatel Nizozemska praktikuje umění ve svém volném čase, amatérsky nebo laicky, nikoli tedy jako profesi. Mluvíme o zhruba 6 400 000 lidech. Viz Graf 1: Účastníci uměleckých nebo tvůrčích činností ve volném čase: podíl populace ve věku šesti a více let v období 2013-2017 (strana 25).

Která disciplína má v Nizozemsku nejvíce stoupenců? Viz Graf 2: Účast na umělecké nebo tvůrčí činnosti: podíl populace ve věku šesti a více let (strana 25).

Uvedené poznatky pocházejí z monitoringu dobrovolné umělecké činnosti – LKCA 2017 Voluntary Arts Monitor. Obsahují klíčové údaje o lidech, kteří v období od dubna 2016 do dubna 2017 aktivně trávili svůj volný čas uměleckou tvorbou. Od roku 2013 jsme v Nizozemsku každý druhý rok požádali asi 5000 lidí ve věku šesti a více let, aby nás informovali o své činnosti v této oblasti. Voluntary Arts Monitor představuje průřez nizozemským obyvatelstvem od šesti let věku výše podle hlediska pohlaví, věku, vzdělání, velikosti domácnosti a regionu bydliště. Má dvě části:

Piet Roorda pracuje jako odborník na kulturní účast v Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst (LKCA) – Národním centru znalostí pro kulturní vzdělání a neprofesionální umění v Nizozemsku. LKCA pomáhá každému, kdo se věnuje vzdělávání a angažování v kultuře a umění, a to jak v rámci vzdělávacího systému, tak i mimo něj. Piet se podílí na projektech podporujících profesionály a členy představenstva pracující v oblasti neprofesionálního umění, s cílem povzbudit zviditelnění a dostupnost amatérského umění a zdůraznit roli, kterou může kultura hrát v místní politice. Podílí se také na projektu „Arts Take Part“ (umění se angažuje) společnosti Amateo, což je Evropská asociace pro kulturní účast, a je také členem jeho představenstva. Kromě své práce u LKCA působí také jako dirigent sborů, orchestrů a hudebních produkcí a je předsedou jedné z Nizozemských organizací zastřešujících pěvecké sbory (KBZON).

první vypovídá o zúčastněných a jejich činnostech, druhá se zaměřuje na vybavení potřebné k těmto činnostem.

Funkce

Neprofesionální umělecká činnost má tři hlavní funkce. S ohledem na tyto funkce se pokusím specifikovat, jaká podpora jí může být poskytována.

1. Činnost: Jako laický umělec – amatér chcete praktikovat umění doslova z lásky; proto, že máte rádi tanec, malování, psaní, herectví nebo hudbu. A zabýváte se takovým uměním sami, nebo v kolektivu. Na to ovšem potřebujete prostor, vybavení nebo nástroje a další materiály.

2. Učení se: Pro některé umělecké disciplíny potřebujete specifické dovednosti a techniky, které se musíte naučit. Někteří lidé mají limitované schopnosti, ale své dovednosti a techniku chtějí rozvíjet. Jiní nemají potřebu něco takového dělat a jsou zcela spokojeni s praktikováním umění po svém. Viz Graf 3: Způsoby, jak se učit a získat dovednost v tvůrčí a umělecké činnosti: procenta zúčastněných podle typu aktivity (strana 26).

Účastníků Arts Monitoru jsme se ptali, co dělají pro to, aby se ve svém oboru zdokonalovali. Podíl těch, kteří se učí prostřednictvím lekcí, kurzů nebo cvičení, je nejvyšší mezi lidmi zabývajícími se hudbou, tancem nebo divadlem. Podíl těch, kteří se učí

praxí, je nejvyšší mezi těmi, kteří se věnují výtvarnému umění, tvůrčímu psaní nebo médiím.

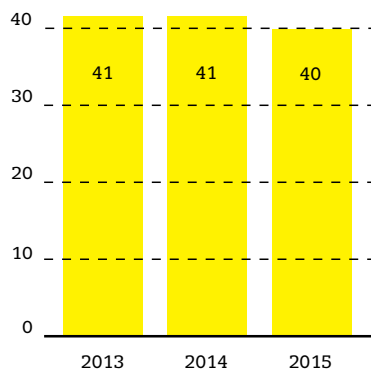
Pro kurzy, lekce, cvičení apod. je třeba získat lektory, průvodce, předvádějící, jakož i školy nebo prostory v dalších budovách.

3. Předvádění: Třetí důvod, proč se lidé věnují umělecké činnosti, je jejich snaha ukázat a sdílet své umělecké tvůrčí výsledky. K naplnění tohoto cíle jsou nejpotřebnější dva typy obslužnosti:

a) koncertní nebo taneční sály a divadla, případně – pro hudbu – církevní a jiná náboženské prostory; b) internet a sociální sítě. Viz Graf 4: Místa nebo platformy, kde zúčastnění umožňují ostatním vidět, slyšet nebo číst, co dělají nebo tvoří. Procenta účastníků podle typu aktivity (strana 27).

Praktikování umění, zdokonalování a prezentace výsledků se většinou odehrává v blízkém prostředí, ve vlastním městě či vesnici. Jaký druh podpory je k tomu třeba? – Seznamte se s některými rysy a fakty systému podpory v Nizozemsku na národní, regionální a místní úrovni a zvláště s rozdíly mezi podporou poskytovanou místními samosprávami a podporou státu.

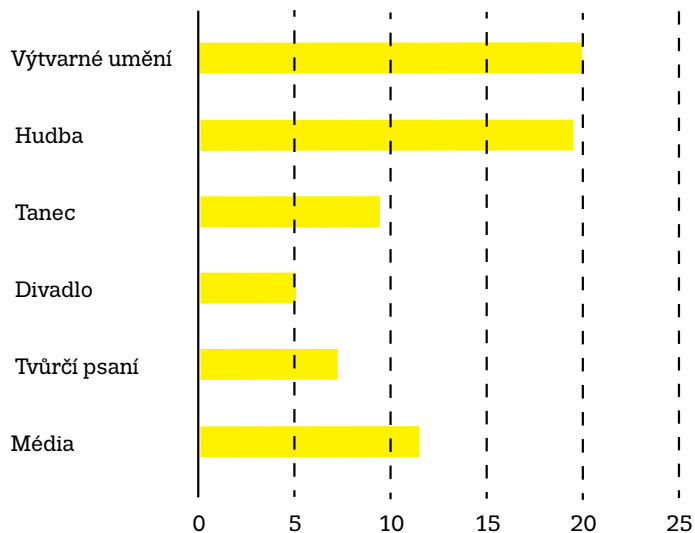
Kolik lidí v Nizozemsku je zapojeno do tvůrčích a uměleckých volnočasových aktivit?

Graf 1: Účastníci uměleckých nebo tvůrčích činností ve volném čase: podíl populace ve věku šesti a více let v období 2013-2017

40 % nizozemského obyvatelstva do věku šesti a více let je zapojeno do tvůrčích a uměleckých volnočasových aktivit. To činí přes 6,4 milionu lidí. Ve srovnání s lety 2013 a 2015 jde o nepatrné snížení o 1 %.

Jaké umělecké nebo tvůrčí činnosti se lidé věnují?

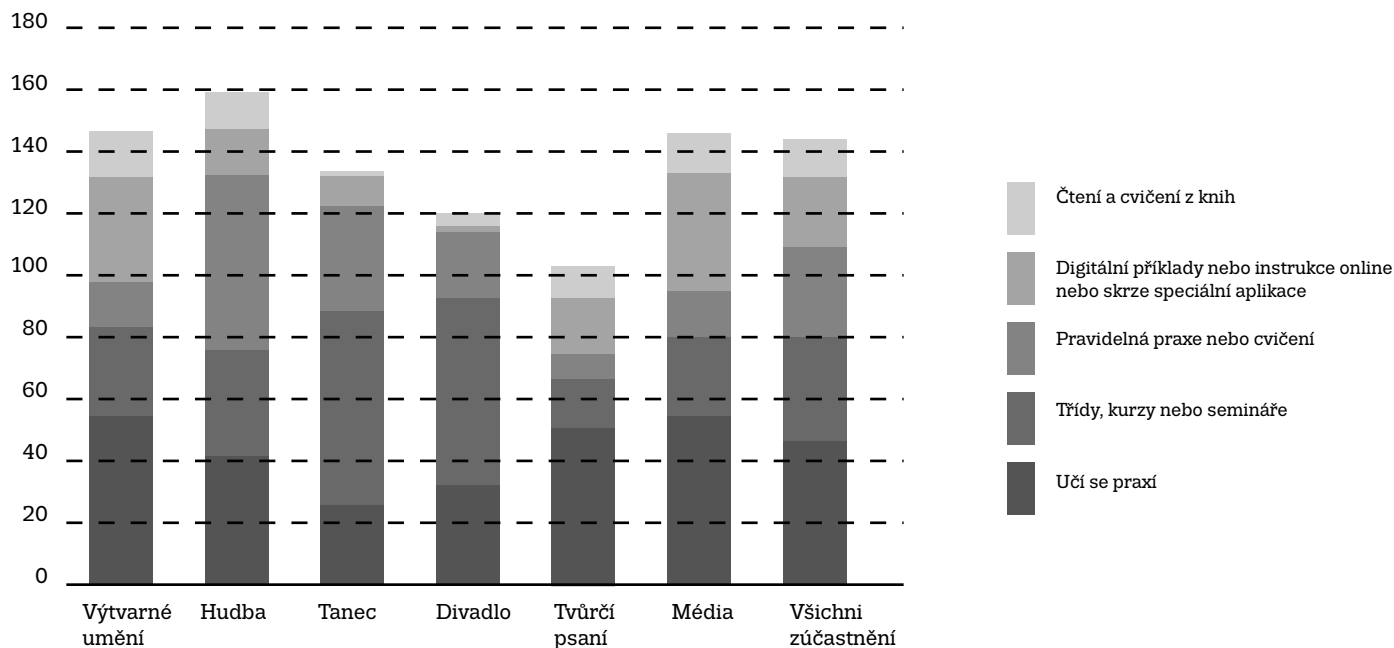

Graf 2: Účast na umělecké nebo tvůrčí činnosti: podíl populace ve věku šesti a více let

Nejčastěji je praktikováno – široce pojato – výtvarné umění, následuje hudba (včetně zpěvu). Méně lidí se aktivně angažuje v tanci, divadle, tvůrčím psaní a v médiích.

Více než 40 % zúčastněných provozuje více než jednu činnost. Tento celkový obraz zůstává stabilní od roku 2013.

Co dělají zúčastnění pro to, aby se vzdělali nebo vylepšili ve svém oboru?

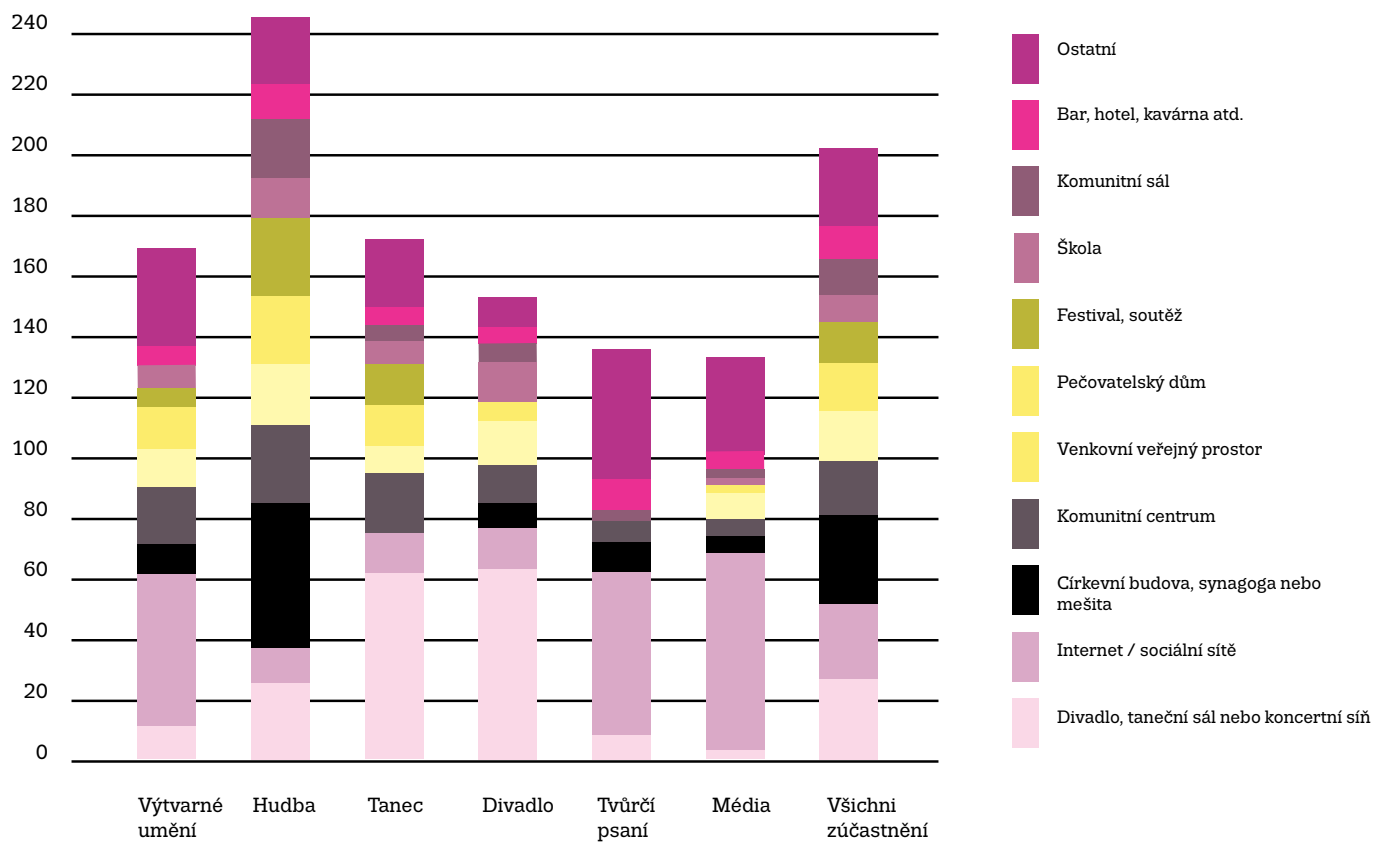
Téměř polovina všech zúčastněných tvrdí, že se učí nebo zlepšují jednoduše tím, co dělají, hrají, nebo vytvářejí. Více než třetina navštěvuje třídy, kurzy nebo workshopy.

To činí celkem přes 2 miliony lidí v Nizozemsku. Děti podstupují lekce, kurzy a workshopy častěji než dospělí. Bez ohledu na věk, přibližně jedna třetina zúčastněných nacvičuje nebo zkouší pravidelně.

K dispozici jsou jim také různé vzdělávací příležitosti: digitální příklady na internetu, speciální aplikace nebo komunitní platformy. Tyto druhy digitálních výukových zdrojů používá téměř čtvrtina zúčastněných.

Graf 3: Způsoby, jak se učit a získat dovednost v tvůrčí a umělecké činnosti: procenta zúčastněných podle typu aktivity

Jaké prostředky a platformy využívají účastníci, aby předvedli ostatním, co dělají nebo vytvářejí?

Graf 4: Místa nebo platformy, kde zúčastnění umožňují ostatním vidět, slyšet nebo číst, co dělají nebo tvoří. Procenta účastníků podle typu aktivity

2. Podpora na celostátní úrovni.

Otázku podpory bych chtěl přiblížit poukazem na vlastní zkušenost. Svou profesní kariéru jsem začal jako dirigent, hudební vedoucí a kouč sborového zpěvu. V roce 1999 jsem začal pracovat v národní pěvecké nadaci SNK v Utrechtu, ležícím uprostřed Nizozemska. Nadace získala peníze od vlády na podporu nizozemské sborové hudby, sborů a sbormistrů. Před vznikem SNK existovalo 12 sborových organizací, které dostávaly státní peníze na podporu svých členů. Pro stát bylo výhodnější poskytnout dostupné peníze organizaci SNK jako ústřední nadaci, v níž jsou zastoupeny všechny zastřešující organizace. Je důležité zmínit, že vztah mezi SNK a zastřešujícími organizacemi pro sbory byl přímý.

V té době existovaly také nadace pro:

- dechovou hudbu
- všechny ostatní typy instrumentální hudby
- výtvarné umění, včetně fotografie a filmu
- tanec (s kořeny v mezinárodním i lidovém tanci)
- divadlo
- tvůrčí psaní

V roce 2001 dostaly samostatné hudební nadace pokyn sloučit se do jedné hudební nadace, čímž vznikla základní nadace Unisono. O sedm let později, v roce 2008, se všechny základní neprofesionální umělecké nadace musely sloučit do jediné nové

organizace – Kunstfactoru. Tento institut se lišil od předchozích nadací tím, že pokryl celou oblast neprofesionálního umění – včetně vzdělávání, informací, dokumentace, propagace, koordinace a péče o kulturní dědictví. Sahrával přitom nezávislou roli. Měl sloužit zájmům přesahujícím rámec jednotlivých disciplín a podporovat odvětví jako celek. Asi si dovedete představit, že odstup mezi Kunstfactorem, neprofesionálními umělci a jejich zastřešujícími organizacemi vzrostl. Kunstfactor podporoval a podněcoval neprofesionální umění v obecnější rovině. Zastřešující organizace musely na sebe vzít více konkrétních úkolů.

V roce 2013 ovšem Kunstfactor splynul s Cultuurnetwerk Nederland, což je organizace pro kulturní vzdělávání ve školách. Stalo se tak v důsledku finanční krize a změny politických postojů vůči kultuře a umění. V rámci této fúze přišel Kunstfactor o 60 % svého rozpočtu. Výsledkem fúze byla organizace LKCA. Tento stručný historický přehled naznačuje, jak se vyvíjel systém podpory na celostátní úrovni a jak vypadá současná situace.

1. V nastíněném vývoji lze vyzorovat několik politických trendů:

- Na společenské iniciativy jde méně státních peněz. Částečně proto, aby se zúčastněné strany staraly o své vlastní rozpočty, částečně kvůli finančním škrtům.
- Tendencí je nahradit mnohočetnost jednou organizací, jež by měla funkci centrálního kontaktního místa.

- Politikové a vláda razili názor, že stát nemá za úkol podporovat něco, co lidé dělají ve svém volném čase. Provozují to na vlastní zodpovědnost a na zodpovědnost místní samosprávy. Umění je vnímáno jako luxus, jako „levičácká záliba“. Zároveň ovšem vláda na sebe bere povinnost umožnit každému dítěti kontakt s kulturním vzděláním.

V současné době se zdá, že dochází ke změně politiky. Ministr kultury rozvíjí program nesoucí název “Kulturní účast” (Cultuurparticipatie). Program je zaměřen na to, aby se v kultuře mohl angažovat každý, zejména pak ti, kteří to nepovažují za běžnou věc. Jaký bude dopad tohoto programu, to ještě uvidíme.

2. V současné době máme tři národní příspěvkové organizace pro neprofesionální umění. Byly jmenovány Ministerstvem školství, kultury a vědy. Před přijetím tohoto rozhodnutí ministerstvo vyslechlo připomínky Rady pro kulturu. Ta je poradním orgánem nizozemské vlády a parlamentu. Byla zřízena zákonem a jejím posláním je informovat vládu a parlament a poskytovat jim rady pro oblast umění, kultury a médií. Rada poskytuje svá doporučení i bez vyzvání obou mocenských orgánů.

Ony tři organizace, které ministerstvo pověřilo péčí o neprofesionální umění, jsou:

- LKCA – Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst, Národní institut pro vzdělávání v oblasti

kultury a amatérského umění. Institut je tu pro každého, kdo se podílí na vzdělávání v této oblasti – ať již v rámci školského systému či mimo něj. Naším cílem je pomoci širokému spektru lidí ve školství i v organizacích zastřešujících neprofesionální umění. Činnost a úsilí LKCA má čtyři motivy:

- Usnadňovat vysoce kvalitní kulturní školní i mimoškolní vzdělání.
- Podporovat aktivní, všem dostupnou a přístupnou účast na kultuře.
- Zvyšovat podporu kulturnímu vzdělávání.
- Propojit ve společnosti kulturní vzdělání s kulturními aktivitami.

Dosahujeme toho:

- organizováním konferencí a symposií na konkrétní témata, při jejichž projednávání se setkávají odborníci, tvůrci politických koncepcí a správci kulturních zařízení;
- získáváním a výměnou znalostí přes webové stránky, prostřednictvím sociálních médií a publikací;
- vedením a stimulací nezávislého výzkumu o vývoji v oblasti uměleckého vzdělávání a kulturních aktivit.

Ve všech činnostech se LKCA snaží spolupracovat s partnery uvnitř i vně kulturní branže. Jsou jimi především:

- FTP – Fonds voor Cultuurparticipatie, Fond pro kulturní účast. Tento fond poskytuje dotace pro speciální kulturní iniciativy. Podporuje projekty, jejichž účastníci objevují sami

sebe, vystupují na scéně, pomocí tradičních řemesel vytvářejí krásné výrobky nebo utvoří orchestr. FCP je pro kulturní organizace a iniciativy branou k národním dotacím.

c. Youth Fund Sports & Culture – Fond mládeže pro sport a kulturu.

Tento fond umožňuje dětem a mládeži z finančně slabších rodin přihlásit se do sportovních nebo tanečních klubů, na hodiny výtvarného umění nebo do divadelního klubu.

Další důležitou organizací pro neprofesionální umění, která ovšem nedostává státní dotace, je Cultuurconnectie – pobočka organizace místních uměleckých center. V minulosti tato centra dostávala dotace od vlády, nyní ale jejich rozpočet sestává z členských příspěvků. Jde o více než 100 organizací zastřešujících neprofesionální kulturu a umění v nejrůznějších oborech a řemeslech. Centra většinou mají členskou základnu v rozmezí od 25 do 150 000 účastníků.

3. Zastřešující organizace v oblasti neprofesionálního umění nacházejí nové způsoby, jak podporovat své členy a posilovat vzájemnou spolupráci. Pro ilustraci bych opět vylíčil svou zkušenost z oblasti sborů. V tuto chvíli pro ně máme jedenáct organizací. Všechny jsou přidruženy k jedné z národních asociací pro sbory – Koornetwerk Nederland – a všechny, ať už jednotlivě či ve

vzájemné spolupráci, se snaží posílit podporu sborům. LKCA v tomto ohledu poskytuje podporu jak Koornetwerk Nederland, tak i dalším zastřešujícím organizacím.

Velký krok byl nedávno učiněn v oblasti dechové hudby: vznikla pro ni nová národní organizace slučující bývalé tři národní organizace.

3. Podpora na regionální úrovni

Nizozemsko sestává ze 12 provincií. Nejsou to nezávislé státy. O jejich roli se pravidelně diskutuje. Mezi jejich hlavní úkoly patří zabezpečování infrastruktury, včetně silniční sítě a vodohospodářství. Pokud jde o kulturu, provincie mají dotovat důležité profesionální instituce, jakými jsou orchestry a muzea, festivaly a jiné akce. Ze všech tří úrovní podpory neprofesionálního umění jsou úkoly provincií definované nejvážněji. Obecně panuje názor, že podpora neprofesionálního umění je záležitostí lokální úrovně. Přesto zde může provinční samospráva sehrát důležitou roli: především zadáváním veřejných zakázek a nastavením rozpočtu organizací, jejichž hlavním úkolem je podporovat kulturu. Většina provincií podobné organizace má, vzájemně ovšem nejsou totožné. Zaměřují se převážně na kulturní vzdělávání ve školách, některé pak také na neprofesionální umění. A některé sehrávají svou roli v obou doménách. Jako například v provincii Brabant. Tato provincie nejenže zodpovídá za regionální organizování kultury a umění, ale má i dotační fond podporující

kulturní iniciativy. Podpůrné organizace dotované provinciemi jsou sjednoceny na národní platformě v tzv. Dvanáctičlenné radě.

4. Podpora na místní úrovni

Na krátkém traileru, který byl promítán na této konferenci, jsou zachyceni zpívající a hrající lidé. Čiší z nich radost a potěšení. Na snímku byly zřejmé i ony tři momenty, kvůli nimž se lidé neprofesionálnímu umění věnují a o nichž jsem mluvil zpočátku: amatéři chtějí být činní, předvést co umějí, ale také se chtějí učit a procvičovat své dovednosti.

Trailerem jsem chtěl přiblížit tzv. Měsíc amatérských umění, holandsky zvaný „Iktoon“, tedy „Ukazuji se“. Při něm se realizují přehlídky všech druhů umění. Je to celostátní kampaň ke zviditelnění místních aktivit a akcí. Probíhá v červnu. A její podstatou je předvést v obci, ve městě, nebo třeba venku v přírodě, čeho neprofesionální hudebníci, tanečníci, herci či malíři dosáhli, co umějí.

Způsob, jakým podporují místní samosprávy neprofesionální umění, je důležitý. Předpokládám, že v každé zemi se něco podobného odehrává též, i když třeba jinak.

V Nizozemsku proběhla v této oblasti z hlediska obcí velká změna, a to kvůli změnám ve vnitrostátních právních předpisech pro společenskou oblast. Zákon WMO o sociální podpoře určuje, že

sociální záležitosti, které byly v minulosti financovány národní vládou a na její odpovědnost, nyní spadají do kompetence obcí. Obcím na to byly samozřejmě přiděleny příslušné finance, ale pro místní samosprávu to znamenalo obrovský posun. Jde o záležitosti, jež se týkají sociální péče, služeb pro mládež, problémů drogové závislosti, péče o seniory a osoby se zdravotním postižením atd. To vše – spolu se změnami celospolečenských politických trendů, o nichž jsem se již zmínil – vedlo také ke změnám v podpoře neprofesionálního umění na místní úrovni.

Stručně uvedu pár těchto změn ve vztahu k oné trojici funkcí neprofesionálního umění.

Činnost:

- Každá obec nadále dává peníze na neprofesionální umění. Získání dotací je ovšem často podmíněno určitými podmínkami. Ty mohou například stanovit, že je třeba něco dělat pro specifické cílové skupiny, vrátit něco komunitě nebo vystoupit během měsíce neprofesionálního umění na veřejnosti. Sílí tendence dávat dotace spíše projektově pojatým činnostem než třeba pravidelně se scházejícím orchestrům či jiným amatérským uměleckým kolektivům. V Nizozemsku je tak čím dál obtížnější najít pro uměleckou činnost na místní úrovni další finanční zdroje.

Předvádění:

- Výše popsané trendy ovlivňují způsoby prezentace neprofesionálního umění. Kromě toho, stouply náklady za nájem scény, galerie či koncertního sálu. Tato působiště často požadují za místo a vybavení “profesionální” nájemné. Pokud chtějí tradiční sdružení pořádat koncert, vystoupení nebo výstavu jako dřív, mají to těžké. Vezmeme-li v úvahu stárnutí členů sdružení nebo obtížné shánění nových členů jejich představenstev, odkrývá se před námi zapeklitý problém. Jsou tedy vyhlídky jen k horšímu? Ne, určitě ne. Mnoho skupin a účastníků neprofesionálního umění hledá a nalézá nové kreativní způsoby prezentace a nová místa pro svá představení. Vznikají rovněž zárodky spolupráce s jinými skupinami, a to i z oblastí mimo kulturu.

Učení se:

- V posledních letech se mnoho obcí rozhodlo snížit rozpočty pro umělecká vzdělávací centra, například pro hudební školy. A to částečně v důsledku změn působnosti obcí, o nichž jsem se již zmínil. Svou roli ale při tom hraje i jiný faktor. Asi před šesti lety vláda zahájila národní program ke zlepšení kulturního vzdělávání ve školách. Jeho součástí bylo odpovídající uspořádání financí: státní peníze směřující na kulturní vzdělávací projekty se mají dorovnávat z rozpočtu obcí v poměru 50 : 50. Jde o pozitivní motivaci s dobrými výsledky, která má ovšem vedlejší efekt: obce své rozpočty na kulturu nenavýšují,

ale pouze přesouvají část prostředků. Kupříkladu řada středisek pro výtvarnou výchovu dostává peníze na výtvarnou výchovu ve školách, nikoli ale na výtvarnou výchovu ve volném čase. Dlužno dodat, že několik institucí nedostalo vůbec žádné peníze a byly nuceny skončit. To mělo v odvětví kultury dopad na mnoho učitelů a odborníků. Výtvarná výchova je ve většině míst sice stále nabízena a poskytována, ale práce učitelů či jiných partnerů podílejících se na výtvarném vzdělávání je často dražší. Opět nejde jen o samé špatné zprávy. Máme nová partnerství, vznikly nové síťové organizace a nové formy výuky, některé dokonce záživnější a inspirativnější, než byly ty tradiční. K nim náleží třeba digitální pomůcky a platformy. Nicméně pokračování daným směrem je méně jisté, zvláště pro odborníky v oblasti umění. Často jsou placeni hůře než před zavedením těchto změn.

Na závěr bych chtěl pronést pár slov o podpoře neprofesionálního umění na mezinárodní úrovni. Je skvělé sdílet spolu informace o postupech a podpůrných systémech neprofesionálního umění několika zemí. NIPOS dal uspořádáním konference k této tematice velmi pozitivní podnět. LKCA je členem Evropské asociace pro kulturní účast, AMATEO. NIPOS je též jejím členem. Je velmi zajímavé porovnávat, jak se liší přístupy jednotlivých zemí. Věřím, že toto setkání není jen začátkem či koncem, ale spíše impulsem k navázání dialogu, k tomu, abychom spolu mluvili, navzájem se učili a vzájemně se inspirovali.

Susan Fazakerley

Oblast neprofesionálního umění v Dánsku – jeho systém, podpora a fungování

Susan Fazakerley (1963) je držitelkou magisterského titulu v oboru Divadelní věda z Kodaňské Univerzity spolu s dalšími zkouškami v oblasti řízení obchodu a veřejných záležitostí. Od roku 2010 je generální tajemnicí Amatørernes Kunst & Kultur Samråd (AKKS) – Společné rady amatérských uměleckých sdružení v Dánsku www.akks.dk a též předsedkyní Amateo – Evropské asociace pro kulturní účast www.amateo.org. V minulosti pracovala mimo jiné jako koordinátorka v Domu tance v Kodani a na dánských divadelních festivalech. Je také spoluautorkou několika zpráv, článků a hodnocení ze světa kultury.

Amatérské umění v Dánsku je historicky silné zejména v oblasti hudby a od druhé světové války i v divadelnictví. V Dánsku jsou dnes dvě hlavní národní amatérské organizace. Společná rada sdružení amatérského umění v Dánsku (Amatørernes Kunst & Kultur Samråd – AKKS) a Asociace dánského amatérského divadla (Dansk Amatør Teater Samvirke Samråd – DATS). Mají přes 115 000 aktivních členů, kteří se pravidelně podílejí na hudebních a divadelních aktivitách a jsou sdruženi v místních dobrovolnických organizacích. Statistiky od AKKS ukazují, že dobrovolnická amatérská sdružení v AKKS a DATS každoročně v Dánsku organizují více než 25 000 kulturních akcí.

Souběžně s organizovanými amatérskými aktivitami existuje velké, ale statisticky nepodchycené množství amatérských aktivit neformálně organizovaných skupin působících v oblasti filmu, tance, fotografie, malby a literatury. Kromě toho u nás existuje umělecká výuka v rámci učebních osnov základních škol (především v oblasti hudby) a státem financovaných hudebních škol, působících ve všech dánských obcích. V některých místech jsou podporovány i další kulturní a umělecké školy.

Celkově v Dánsku probíhá mnoho neprofesionálních uměleckých činností, ale přehled o tom, kolik jich může být, neexistuje. Jediné, co z věcných průzkumů o kultuře víme, je, že 17 % dánské populace starší 15 let se považuje za hudebně aktivní. (Danskernes Kulturvaner, 2004). Lze tedy předpokládat, že účast ve všech uměleckých činnostech je mnohem vyšší.

Systém podpory

Od založení dánského Ministerstva kultury v roce 1962 se dánská kulturní politika soustředila především na demokratizaci přístupu ke kultuře, aby si všichni, navzdory sociálním příjmům nebo teritoriálnímu rozmištění, zažili profesionální umění. Neprofesionální umělecká odvětví, a zvláště pak dobrovolné umělecké aktivity, se ovšem – navzdory dobrým záměrům zaměřeným na podporu uměleckých aktivit dětí v základních a hudebních školách – nikdy netěšily ve vnitrostátní politice stejné pozornosti.

Tradičně je hlavní formou veřejné podpory amatérské kultury financování národních organizací a programů pro rozvoj talentů. Existují rovněž příležitostné národní fondy pro amatérské umění. Ty své prostředky čerpají ze státního rozpočtu a z ročních přidělů loterijních přebytků. Podpora místních sdružení je pak stanovena nařízeními v obecném školském zákoně a uplatňována na úrovni obcí.

Prostřednictvím zákona o hudbě může pak Ministerstvo kultury podporovat umělecké amatérské sbory, orchestry a jejich sdružení. V rámci této legislativy bylo v roce 2010 přiděleno celkem 862 820 eur ze státního rozpočtu amatérským hudebním organizacím a akcím. Toto číslo se ovšem v poslední době snižuje a v roce 2018 kleslo na 688 860 eur.

Obdobně je v zákoně o divadlech zahrnuto amatérské divadlo. Podpora může být poskytnuta, jak se v zákonu praví, „uměleckým amatérským divadlům a jejich centrálním organizacím“. Od roku 1970 do roku 1996 byly tyto finanční prostředky distribuovány prostřednictvím DATS a hrazeny ze státního rozpočtu, od roku 1997 pak z přebytku loterie, ale distribuovány Ministerstvem kultury. Pro rok 2018-2019 bylo DATS uděleno ze Zákona o divadlech 486 577 eur.

Z přebytku loterie financuje ministerstvo každoročně také organizaci AKKS, a tím rovněž podporuje amatérskou kulturu. V letech 2018-2019 činil tento grant 69 127 eur. Stejná částka byla poskytnuta dvěma organizacím zaměřeným na vytváření podmínek pro dobrovolné umělecké aktivity. Jsou jimi Kulturní domy v Dánsku a Národní sdružení dobrovolných kulturních rad.

Občasné národní fondy zaměřené na amatérské umění našly své financování také z přebytku loterie. Nejpozoruhodnější byl Kulturní fond, který v letech 1990-1997 poskytl „injekci“

spolupráci amatérů a profesionálů. Pozdější Rozvojový fond Ministerstva kultury pro amatérskou a lidovou kulturu v letech 2001-2006 rozdělil 1 506 711 eur na inovativní amatérské projekty v celé zemi. Následně pak fond nazvaný Projekt pro rozvoj amatérské kultury, amatérského umění a dobrovolnou kulturní činnost rozdělil mezi roky 2007-2009 částku 671 140 eur na rozvojové projekty národních amatérských a dobrovolných sdružení.

Od roku 2009 však nebyly určeny pro amatérské umění žádné další vládní prostředky.

Vedle podpory z oblasti kulturní legislativy hraje – a zvláště historicky hrál – důležitou roli ve financování národních a v neposlední řadě i místních amatérských sdružení zákon o obecném vzdělávání. Řadu let se však tato podpora snižovala – nejprve na národní úrovni, ale později i na úrovni místní. Národní amatérská sdružení dostávají z tohoto zákona podporu pro honorování svých profesionálních poradců a pro všeobecné vzdělání svých členů. Tato podpora však téměř zanikla a už nehraje podstatnější roli. Dnes má zákon o všeobecném vzdělávání největší dopad na místní amatérská sdružení, neboť stanovuje podmínky jejich financování od obcí. Toto financování je zaměřeno jak na všeobecné vzdělávání dospělých členů (kupř. hudební výuky), tak i na provoz sdružení a jejich prostor. Poslední dvě zmíněné položky se týkají především sdružení pracujících s dětmi a mládeží. Revize zákona v roce 2002 ovšem vedla k výraznému snížení finančních

prostředků od obcí. Financování všeobecného vzdělávání dospělých se snížilo o 45 %, financování místních sdružení kleslo o 5 % a jejich prostor o 9 %.

Dlužno podotknout, že podíl Ministerstva školství na čerpání přebytku z loterie byl historicky velmi důležitý pro financování národních amatérských mládežnických organizací prostřednictvím Dánské rady mládeže (DUF), která prostředky od ministerstva dostávala a distribuovala je dále. I v této oblasti však umělecké organizace zaznamenaly výrazné škrt. Od roku 2002 do roku 2018 klesla celková podpora DUF národním uměleckým organizacím z 863 355 na 397 986 eur – tedy o více než polovinu.

Oslabení infrastruktury a aktuální výzvy

K dokreslení situace je třeba říci, že v roce 2016 byla ukončena činnost národní hudební organizace DAM (Dánská amatérská hudba), která byla dříve financována prostřednictvím zákona o hudbě, a že v roce 2018 přišla DATS (organizace amatérského divadla) o financování práce s mládeží, čímž se národním amatérským organizacím rozrušila infrastruktura.

V důsledku toho se snížila schopnost celého sektoru být politiky silný a viditelný a čelit stále častějším požadavkům financovat jiné, často značně účelové projekty. Ekonomika mnoha organizací je dnes spjata s kombinací výše zmíněných fondů a realizací takových projektů, jejichž záměrem je přispívat prostřednictvím

umění k řešení sociálních a zdravotních problémů, vytvářet aktivity v odlehlých oblastech nebo podporovat zapojení mládeže do demokratických procedur. Sektor se tím ale postupně stále více stává jen pouhým nástrojem; byl „instrumentalizován”. Situace, kdy musíme pracovat projekt od projektu a držet krok s měnícími se trendy veřejných a soukromých fondů, je jednou z největších výzev, které dnes národní organizace čelí. Získávání prostředků (tzv. fundraising) se stalo podstatnou částí každodenní práce národních organizací a ponechalo jen malý prostor pro řešení dalších úkolů dobrovolnického sektoru, jakými je nábor mladých lidí či velmi potřebné politické lobování. To pak vytváří bludný kruh nedostatečnosti a neviditelnosti.

Tvrdí se, že amatérské umění v Dánsku dnes trpí proto, že nikdy nebylo schopno dosáhnout úrovně financování ve sportu. Snad je to způsobeno mnohočetností finančních zdrojů, snad i nedostatkem silných národních amatérských uměleckých organizací. V každém případě se tento sektor v současné době zaměřuje na budoucnost, snaží se obnovit amatérskou hudební organizaci a posílit amatérskou kulturní organizaci.

Marko Repnik

Veřejný fond Slovinské republiky pro kulturní aktivity (JSKD)

Veřejný fond Slovinské republiky pro kulturní aktivity (Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti – JSKD) přispívá svými programy osobnímu růstu a kulturní integraci dětí, mládeže a dospělých, podporuje programy jejich kulturního vzdělávání a celoživotního učení a posiluje jejich kompetence, dovednosti a schopnosti. Při odborné, organizační a finanční podpoře kulturních aktivit klade důraz na poradenství, kvalitní vzdělávání a akce, publikační činnost, cílené spolufinancování projektů kulturních spolků a sdružení i na meziresortní a mezinárodní vztahy. Slovinský kulturní prostor lze považovat za doménu otevřené komunikace, uvolněné tvořivosti a komplexního kulturního vzdělání pro kontinuální rozvoj osobnosti.

Naše hodnoty:

- Udržování a rozvoj slovinského jazyka
- Povzbuzování kulturní rozmanitosti
- Prosazování kulturního vzdělávání všech generací ve všech segmentech kultury
- Posilování sociální soudržnosti společnosti
- Zachovávání tradic a podporování moderních kreativních forem.

Marko Repnik (1978) je ředitelem Veřejného fondu Slovinské republiky pro kulturní aktivity - Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD). Svou profesní kariéru zahájil v roce 1997 jako sólista ve slovinském policejním orchestru.

V roce 2002 se stal vedoucím hudebního útvaru Protokolu Republiky Slovinsko, kde působil také jako vedoucí protokolu. Od roku 2007 pracuje v JSKD. V letech 2007 až 2017 byl vedoucím pobočky JSKD, Žalec. V roce 2017 byl zvolen ředitelem JSKD.

JSKD byl založen v roce 1998 jako národní organizace v oblasti amatérské kultury. Fond je celostátní síť profesionální služby (má 59 regionálních poboček a ústřední expertní zázemí), která umožňuje všestrannou interakci kulturních sdružení, obcí a veřejných institucí. Pobočky JSKD jsou rozčleněny do 10 regionálních jednotek (ve všech větších městech), které koordinují a realizují regionální programy. Geografické rozmístění i začlenění do místního prostředí je klíčové pro vyvážený rozvoj kulturních aktivit a je zásadním předpokladem jejich propojování na regionální, národní i mezinárodní úrovni.

Dnes představuje slovinský veřejný fond pro kulturní aktivity jednu z nejefektivnějších kulturních sítí ve Slovinsku a umožňuje mnohospěšnou komunikaci v množině obsahující více než 5000 kulturních společností s téměř 110 000 členy, místní komunity, 59 regionálních poboček, ústřední profesionální službu a státní instituce. Společně tato síť ročně realizuje přes 25 000 akcí, navštěvovaných téměř čtyřmilionovým publikem.

Hlavní aktivity

JSKD dohlíží na uplatňování národního kulturního programu v široké škále aktivit od vokální a instrumentální hudby, divadla a loutek, přes folklor, tanec, film až k výtvarné a literární činnosti. Naše práce zahrnuje též kulturní vzdělávání a zavádění nových postupů.

JSKD organizováním akcí, vzdělávacích kurzů a poradenství realizuje tříúrovňový program podporující dostupnost kulturních aktivit, jejich tvůrce i zájem veřejnosti.

Valná část programu je prováděna na principu pyramidy – tj. na místní, regionální i celostátní úrovni – a v zájmu kvalitativního rozvoje i systematickou selekcí.

JSKD také provádí průzkumy v jednotlivých oblastech, včetně základní.

JSKD pořádá akce (festivaly, soutěže, koncerty, výstavy apod.) a publikuje odbornou literaturu (knihy, časopisy, hudebniny...), která zahrnuje všechna témata tvořivého umění.

Dále JSKD provádí procedury pro spolufinancování amatérských kulturních programů a projektů. Fond na celostátní, regionální a místní úrovni zajišťuje a směřuje finanční podporu pro amatérské kulturní aktivity a dohlíží na realizaci i využívání zdrojů.

Studijní centrum JSKD

Vzdělávací programy Studijního centra JSKD zajišťují kontinuální rozvoj amatérské kultury. Zaměřují se na oblasti, které nejsou v rámci formálního systému vzdělání zastoupeny specializovanými programy, nebo na ty, v nichž je vzhledem k vysoké poptávce nedostatek personálu.

Publikační program fondu zahrnuje veškerý profesní materiál související s kulturní tvořivostí: příručky z různých oblastí kulturních aktivit, edice poznámek, periodika, profesionální kompends, průzkumy, monografie a divadelní hry.

Rezidenční centrum Cankarjeva vybírá své rezidenty prostřednictvím mezinárodně vyhlašovaných veřejných výzev, které předním zahraničním umělcům umožňují pobývat v tomto centru a tvořit. Za téměř deset let fungování uvítalo středisko přes 100 umělců z celého světa a ze všech oblastí umění. Tvůrčím pobytem ve Slovinsku obohacují své dílo a zanechávají nám stopu své kreativity.

Týden amatérské kultury

Cílem slovinského Týdne amatérské kultury je zvýšit veřejné povědomí o rozsahu, kvalitě a pozitivních účincích amatérské kultury v moderní společnosti. Slouží též k udělování cenných uznání jejím aktivním účastníkům, kteří věnovali svou energii a čas kulturnímu dění. Během týdne amatérské kultury probíhá po celé zemi přes 1000 kulturních akcí.

Mezinárodní spolupráce

Na mezinárodní úrovni spolupracuje JSKD s dalšími státními organizacemi v rámci různých programů a projektů EU. JSKD je členem mnoha mezinárodních profesních organizací a sítí v oblasti amatérské kultury. JSKD je členem Evropské sítě pro aktivní

účast na kulturních aktivitách - AMATEO. Tato síť slouží jako orgán a informační platforma k propojení sociokulturních asociací, jež v Evropě zastupují zájmy amatérských kulturních organizací, a podporuje jejich integraci do Evropských kulturních programů.

JSKD dbá na uplatňování mezinárodních programů a projektů a jejich začlenění do sítě spřízněných organizací, přičemž podporuje návštěvy a vystupování nejlepších skupin a jejich účast na rozličných festivalech.

Závěry konference

Účastníci konference formulovali v rámci dvou pracovních skupin předpoklady fungování neprofesionálního umění, a to jak v rovině praktické, tak teoretické. Závěry vzešlé z těchto pracovních skupin zde předkládáme. Jsou určeny jak zástupcům státní správy a samosprávy, politikům a tvůrcům kulturních politik, tak představitelům organizací působících v oblasti neprofesionálního umění, ať už v pozici profesní či dobrovolné - zájmové. Závěry postihují jednak obecné předpoklady pro fungování a rozvoj oblasti neprofesionálního umění ve společnosti, jednak reflektují současnou situaci, možné příležitosti a rizika nebo aktuální trendy v dané oblasti.

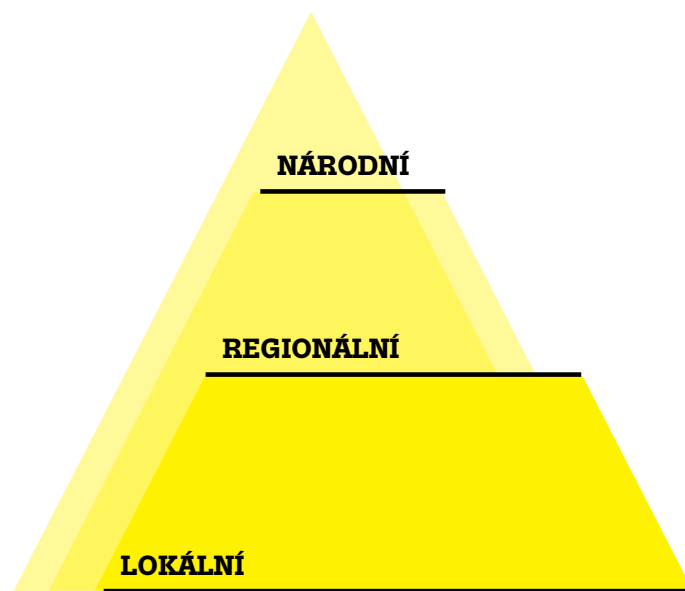
Nežřídka se lze setkat s názorem, že neprofesionální umění je „levné“, dělá se ve volném čase, jde o hobby a není tedy nutné, aby je společnost, resp. veřejná správa podporovala. Je pravdou, že lidé budou mít zřejmě vždy potřebu se umělecky vyjadřovat, nicméně je k tomu třeba mít také vhodné podmínky. Je třeba si uvědomit, že neprofesionální umění je jednak zejména v malých obcích významnou součástí místní kultury, jednak v řadě oborů (např. folklórní tanec) profesionální část oboru neexistuje, případně (zejm. sborový zpěv) je marginální. Tato oblast přitom přináší celou řadu nezanedbatelných pozitivních dopadů: osobnostních, sociálních či ekonomických. Má-li být tento potenciál využit v co největší šíři, je potřeba oblast neprofesionálního umění dlouhodobě a systematicky podporovat. Jde o to budovat pro ni stabilní zázemí a vytvářet tak jakési „podhoubí“ pro růst

tvůrčích i vůdčích osobností a zároveň je třeba rozvíjet hluboký zájem a vnitřní potřebu kultury v širší společnosti. K tomu by měly napomoci i následující předpoklady a doporučení pro rozvoj neprofesionálního umění ve společnosti:

1. Obecné předpoklady

1. fungující kulturní infrastruktura, jejímž základem je propojení všech rovin: národní, regionální a lokální

Roviny kulturní infrastruktury

2. jasně definovaná pozice kultury v národních, regionálních a lokálních strategiích rozvoje – zařadit oblast neprofesionálního umění (a kultury obecně) do strategických dokumentů na všech úrovních

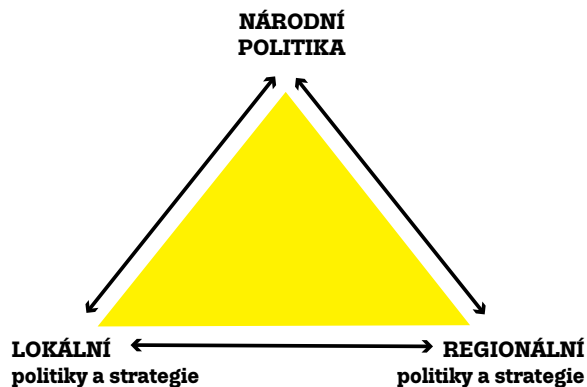
3. existence dlouhodobé koncepčně zakotvené podpory této oblasti, a to jak přímé, tak nepřímé, zaměřené na všechny věkové, etnické a sociální skupiny obyvatel

4. příznivé společenské klima, aby si lidé uvědomovali význam oblasti neprofesionálního umění

2. Doporučení

ZAČLENIT NEPROFESIONÁLNÍ UMĚNÍ DO STRATEGICKÝCH DOKUMENTŮ A LEGISLATIVY

- motivovat obce, města, kraje, aby se podpora neprofesionálního umění stala jednou z priorit veřejné politiky - usilovat o provázání národní, regionální a lokální úrovně

- usilovat o začlenění oblasti neprofesionálního umění do strategických dokumentů, a to od konkrétních opatření (např. kulaté stoly za účasti všech aktérů, které by směřovaly k formulaci základních potřeb a možností oblasti neprofesionálního umění; pravidelné vyhlašování cen pro osobnosti či organizace, které se významně zasloužily o rozvoj kultury v místě či regionu)

- ve strategických dokumentech a dotačních titulech rozlišovat profesionální a neprofesionální kulturu
- usilovat o dlouhodobou udržitelnost, pokud jde o veřejnou podporu, a to při zachování kvality a umělecké nezávislosti (vyhlašování grantů) - uvádět jako jeden z významných argumentů pro veřejnou podporu umění a kultury multiplikační ekonomické efekty (kulturní a kreativní průmysly; ekonomické přínosy kulturních aktivit pro obec atd.)
- odstranit administrativní a legislativní bariéry komplikující provádění konkrétní umělecké činnosti (např. akce ve veřejném prostoru)

NAVAZOVAT SPOLUPRÁCI

- usilovat o zakotvení spolupráce rezortů kultury a školství ve školských a strategických dokumentech v oblasti kultury, a to od národní po lokální úroveň
- v rámci společných projektů a aktivit propojit všechny existující kulturní subjekty (zřizované veřejnou správou, jinými poskytovateli veřejných kulturních služeb včetně NNO)
- nacházet partnery v jiných společenských oblastech, tzn. propojit kulturní sektor s institucemi z jiných oborů (zejména školství, sociální oblasti či zdravotnictví apod.) – pozitivním efektem je mimo jiné posílení postavení kulturního sektoru na dané úrovni

PODPOROVAT VÝZKUM

- různými cestami iniciovat výzkumné projekty v této oblasti, mj. takové, které by ukazovaly přínosy kultury, a to nejen ekonomické¹
- usilovat o možnost získání aktuálních dat o počtech souborů a jednotlivců v jednotlivých uměleckých oborech nad rámec státní statistické služby za oblast kultury - najít partnery, kteří v daném místě mohou takové informace shromažďovat (např. veřejné knihovny, městské úřady, kulturní centra apod.)

VNĚST NEPROFESIONÁLNÍ UMĚNÍ DO VEŘEJNÉHO PROSTORU

- podporovat umění ve veřejném prostoru - za tímto účelem vytvořit stabilní kulturní infrastrukturu (materiální, vzdělanostní a příležitostní)
- vytvářet místa s atmosférou k setkávání veřejnosti a ke vzájemnému sdílení
- realizaci mezioborových projektů a neobvyklých spojení zvýšit atraktivitu akcí (např. kultura a gastronomie, zážitky pro více smyslů)
- zapojovat veřejnost, resp. místní komunitu do umělecké činnosti, a tak budovat vztah k lokalitě, v důsledku čehož může dojít ke zvýšení kvality života a následnému oslabení migrace obyvatel venkova do měst

¹ A View on Amateur Arts. Forum voor Amateurkunsten, Gent (BE), 2009; Ramsden, Hilary: A skeleton overview of the state of the amateur arts in Europe. Voluntary Arts, Edinburgh (GB), 2013; Andersson, Anna-Karin: Mapping of Nordic Cultural Organizations. Amatörkulturens samrådsgrupp, ax, Stockholm/Copenhagen (SE/DK), 2010.

- ↪ motivovat a aktivizovat soubory a jednotlivce působící v oblasti neprofesionálního umění, aby o sobě dali vědět, a tím tak zvyšovat povědomí o významu neprofesionálního umění

PODPOROVAT SDÍLENÍ INFORMACÍ

- ↪ sdílet zkušenosti a znalosti v rámci reálných i virtuálních sociálních sítí, a to jak na straně tvůrců veřejných politik, tak v rámci subjektů působících v neprofesionálním umění
- ↪ vytvořit elektronickou informační platformu k šíření informací o možnostech financování projektů (granty, dotační programy apod.) a k navazování partnerství mezi jednotlivými subjekty působícími v oblasti neprofesionálního umění